

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**NEVŞEHİR'İN KOZAKLI İLÇESİNDE
AD VERME GELENEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hilal DEMİR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ali YAKICI

Ankara-2010

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**NEVŞEHİR'İN KOZAKLI İLÇESİNDE
AD VERME GELENEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hilal DEMİR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ali YAKICI

Ankara-2010

ONAY

Hilal DEMİR tarafından hazırlanan “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği” başlıklı bu çalışma, 28. 06. 2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında tez olarak kabul edilmiştir.

[i m z a]

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Prof. Dr. Pakize Aytaç

[im z a]

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Doç. Dr. Ali Yakıcı

[i m z a]

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Doç. Dr. İbrahim Dilek

ÖNSÖZ

Ad verme, Türk kültüründe varlığını sürdüren önemli geleneklerden biridir. “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği” adını taşıyan bu çalışmada, Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğinin günümüzde ne şekilde varlığını sürdürdüğü ve kasabalara, köylere, sülalelere, insanlara, bitkilere, hayvanlara ve yemeklere ne gibi adlar verildiği konusu irdelenmiştir.

Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği üzerinde değerlendirmede bulunmak amacıyla ilçede, ilçenin köylerinde ve kasabalarında alan gezileri yapılmış, bu alan gezilerinde, kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda, ilçedeki ad verme geleneği hakkında bilgiler elde edilmiştir. Kaynak kişilerin adlarına çalışma içerisinde yer verilirken, kimlik bilgilerine çalışmanın sonunda yer verilmiştir.

“Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği” adını taşıyan bu çalışma Türk Kültürünün önemli unsurlarından olan “ad verme geleneği”nin Kozaklı’da –her yönü ile olmasa da- hâlâ yaşatılmakta olduğunu göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmada Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği incelenirken, Türk kültüründe ad verme geleneği, Türk destanlarında ad verme geleneği, Türkiye sahasında ad verme geleneği ve ad verme ile ilgili yapılmış önceki çalışmalar ve tasnifler irdelenmiştir. Kozaklı ilçesinden elde edilen malzemeler doğrultusunda adlar üzerine sınıflandırma yapılmıştır.

Ad verme, gelmiş geçmiş tüm toplumlarda görülen bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu varoluşundan bu yana etrafında gördüğü insanları, hayvanları, bitkileri, nesneleri, kavramları ve diğer her şeyi adlandırma ihtiyacı hissetmiştir.

Bu çalışmayla, Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğinin ne şekilde yaşatıldığı, ad verilirken ne gibi konulara dikkat edildiği ve kişilere, yaşanan

coğrafyaya, bitkilere, hayvanlara, yemeklere ne gibi adlar verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Türk Kültüründe Ad Verme Geleneği başlığı altında “Türk Destanlarında Ad Verme Geleneği” alt başlığında destan metinlerinde ad verme geleneğinin ne şekilde karşımıza çıktığı konusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur. “Türkiye Sahasında Ad Verme Geleneği” başlığı altında, “Kişilere Yönelik Ad Vermeler”, “Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad Vermeler”, “Bitkilere ve Hayvanlara Yönelik Ad Vermeler”, “Yemeklere Yönelik Ad Vermeler” alt başlıklarında, Türkiye’de ad verme geleneği incelenmiş, Türkiye’de ad verme geleneğinin ne şekilde yaşatıldığı konusu ve Türkiye’de ad verme geleneği üzerine daha önce yapılmış çalışmalar irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği” başlığında “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Kişilere Yönelik Ad Vermeler” alt başlığında kişilere ne şekilde ad verildiği ve ne gibi adlar seçildiği konusu irdelenmiş, “Göbek Adı” ve “Takma Ad” alt başlıklarında ise ilçede göbek adı verme geleneği üzerinde durulmuş ve takma adlar “Kişilere Verilen Takma Adlar” ve “Sülalelere Verilen Takma Adlar” alt başlıklarında incelenmiş, kişilere verilen lakaplar elde bulunan malzemeler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad Vermeler” başlığında ilçede köylere ve kasabalara ne gibi isimler verildiği konusu irdelenmiştir. “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Bitkilere Yönelik Ad Vermeler” başlığında ilçede bitkilere ne gibi farklı isimler verildiği, “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Hayvanlara Yönelik Ad Vermeler” başlığında ilçede hayvanlara ne gibi farklı isimler verildiği, “Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Yemeklere Yönelik Ad Vermeler” başlığında ise, ilçede yemeklere ne gibi farklı isimler verildiği konusuna değinilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında engin bilgi deneyimiyle bana yol gösterici olan, çalışmanın oluşum sürecinde yüksek sabır gösteren değerli

hocam, danışmanım Doç. Dr. Ali Yakıcı'ya, Kozaklı'da yaptığım alan gezilerinde desteğini bir an olsun eksiltmeyen Mustafa Şen'e, Kemalettin Şen'e ve Gökhan Özkan'a doğru bilgilere ulaşabilmem için ellerinden geleni yapan ve bana kaynaklık eden tüm Kozaklı halkına, beni yaşamımın hiçbir döneminde yalnız bırakmadığı gibi bu dönemimde de yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Hilal DEMİR

Ankara-2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
Kozaklı İlçesinin Tarihi, Coğrafi, Fiziki, Beşeri, Ekonomik ve Kültürel Durumu.....	2

I. BÖLÜM

TÜRK KÜLTÜRÜNDE AD VERME GELENEĞİ

1.1. Türk Kültüründe Ad Verme Geleneği.....	5
1.1.1. Türk Destanlarında Ad Verme Geleneği.....	5
1.1.2. Türkiye Sahasında Ad Verme Geleneği.....	13
1.1.2.1. Kişilere Yönelik Ad Vermeler.....	13
1.1.2.2. Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad Vermeler.....	24
1.1.2.3. Bitkilere ve Hayvanlara Yönelik Ad Vermeler.....	25
1.1.2.4. Yemeklere Yönelik Ad Vermeler.....	27

II. BÖLÜM

NEVŞEHİR'İN KOZAKLI İLÇESİNDE AD VERME GELENEĞİ

2.1. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği.....	28
2.1.1. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Kişilere Yönelik Ad Vermeler.....	28
2.1.1.1. Göbek Adı.....	32
2.1.1.2. Takma Ad (Lakaplar).....	33
2.1.1.2.1. Kişilere Verilen Takma Adlar.....	33
2.1.1.2.1.1. Olaylara Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar.....	34

2.1.1.2.1.2. Konuşma Özelliklerine Bağlı Olarak Verilen	
Takma Adlar.....	37
2.1.1.2.1.3. Fiziksel Özelliklere Bağlı Olarak Verilen Takma	
Adlar.....	38
2.1.1.2.1.4. Mizaca Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar.....	41
2.1.1.2.1.5. Meslek Gruplarına Bağlı Olarak Verilen Adlar.....	43
2.1.1.2.1.6. Dini Özelliklere Bağlı Olarak Verilen Adlar.....	44
2.1.1.2.1.7. Bir Ünlüye Benzetilmeye ya da Hayranlık Duymaya	
Bağlı Olarak Verilen Adlar.....	44
2.1.1.2.1.8. Veriliş Nedeni Unutulmuş Olan Takma Adlar.....	45
2.1.1.2.2. Sülalelere Verilen Takma Adlar.....	46
2.1.2. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad	
Vermeler.....	60
2.1.3. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Bitkilere Yönelik Ad Vermeler.....	65
2.1.4. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Hayvanlara Yönelik Ad	
Vermeler.....	66
2.1.5. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Yemeklere Yönelik Ad Vermeler.....	67
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	81
ÖZET.....	87
ABSTRACT.....	88

KISALTMALAR

K.K. : Kaynak Kişi
vb.: ve benzeri

GİRİŞ

Bu alışmada Türk kültürünün önemli unsurlarından olan ad verme geleneğinin, Nevşehir'in Kozaklı ilçesinde geçmişten günümüze ne şekilde varlığını sürdüğü konusunun araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilçede alan gezileri yapılmış ve kaynak kişilerle görüşmelerde bulunulmuştur.

Çalışmada ncelikle, Kozaklı ilçesi genel özellikleriyle tanıtılmış, Türk kültürünü yansıtan önemli kaynaklardan olan destanlarımızda ad verme geleneğine ne şekilde yer verildiği konusu ele alınmış, daha sonra ad verme geleneğinin Türkiye'de ne şekilde varlığını sürdüğüne ve Türkiye'de ad verme konusunda yapılan çalışmaların neler olduğuna kısaca değinilmiştir. Çalışmamızın ana çatısını oluşturacak genel bilgilerin ardından, Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği üzerinde durulmuş, bu bağlamada ilçede kişilere, sülalelere, yaşanılan coğrafyaya, bitkilere, hayvanlara ve yemeklere ne gibi adlar veriliği konusu irdelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, Kozaklı ilçesinde yapılan alan araştırmasından elde edilen veriler ışığında hazırlanan bu çalışmanın amacı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve ekler bölümünde Kozalı ilçesinden bazı görünümlere yer verilmiştir.

KOZAKLI İLÇESİNİN TARİHİ, COĞRAFI, FİZİKİ, BEŞERİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMU

İç Anadolu Bölgesi'nde, Nevşehir iline bağlı bir ilçe olan Kozaklı, kuzey ve doğusunda Yozgat, güney ve güneybatısında Hacıbektaş, batı ve kuzeybatısında Kırşehir ile çevrilidir. Yüzölçümü 789 km² olan Kozaklı ilçesi, Nevşehir il sınırının kuzeyinde 1.275 rakımlı bir platoda haritada yerini almaktadır.

Nevşehir il merkezine uzaklığı 86 km, Kayseri-Ankara yolunda 24 km, Kayseri'ye 94 km, Kırşehir'e 84 km, Yozgat'a ise 85 km'dir. İlçeye bağlı dört kasaba ve yirmi üç köyün yollarının tamamı asfalt olması nedeniyle her mevsimde ulaşım sağlanmaktadır.

İlçenin tarihi ile ilgili yeterli ve net bilgi bulunmamaktadır. Birbirine yakın olan Hamamorta ve Kozaklı köylerinin, 1954 yılında birleşmesiyle kurulmuştur. Eski adı "Hamamorta" dır. 1954'e değin Kırşehir'in Avonos ilçesine bağlı bir köyken, bu tarihte Hamaorta ve Kozaklı köylerinin birleşmesiyle ilçe oldu ve Nevşehir'e bağlandı. (Yurt,1982-1983: 6073) İlçeye ilk yerleşenler Türkmen aşiretleri olmuştur. İlçede halen türbesi bulunan Kozoğlu adlı zatın, türbe taşlarında yapılan incelemeler neticesinde Kozoğlu'nun, Selçuklular devrinde yaşadığı, ilçenin adının ise bu zattan geldiği rivayet edilmektedir.

İlçede tarihi eser olarak Kozoğlu Türbesi ve Hamamı bulunmaktadır. Ayrıca Nevşehir bölgesinde sıkça rastlanan yeraltı yerleşimi, Kozaklı'ya yaklaşık 7 km uzaklıktaki Kanlıca kasabasında da bulunmaktadır.

Yapılan genel nüfus sayımına göre ilçenin toplam nüfusu 25.932' dir. Bu nüfusun 7.556'sı merkezde, 18.376'sı de kasaba ve köylerde yaşamaktadır.

Kozaklı, yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı geçen tipik karasal iklim özelliğine sahiptir. Yağışlar ilkbahar ve sonbahar aylarında görülmektedir.

Halkın geçim kaynağını tarım, hayvancılık ve nakliyecilik oluşturmaktadır. Son yıllarda sağlık turizmi de kendini hissettirir konuma gelmiştir. İlçe nüfusunun %15'i yurt dışında işçi olarak çalışmaktadır. İlçede beş adet un fabrikası, dört adet yem fabrikası, bir adet tuğla fabrikası faaliyet göstermektedir.

Sağlık turizminde önemli bir yere sahip kaplıcalar, içmeler ilçede son yıllarda yapılan yatırımlarla kendini hissettirir duruma gelmiştir. İlçe, sağlık turizmine yönelik faaliyet veren 20 adet otel ve motel, 7700 yatak kapasitesine sahiptir. Özel hizmet veren kaplıcaların yanı sıra, Kozaklı belediyesine ait kaplıcalar da bulunmaktadır. Bu sayede her bütçeye uygun hizmet, vatandaşların hizmetine sunulmuştur.

İlçe ekonomisinde tarım önemli yer tutmaktadır. Ekilebilir alan miktarı 675.210 dekadır. Tarım alanlarının %7'sinde sulu tarım, %93'ünde kuru tarım yapılmaktadır. Tarım ürünlerinin başında buğday, arpa, çavdar, şeker pancarı, ayçiçeği, patates, baklagiller gelmektedir.

İlçede küçük ve büyük baş hayvan besiciliği yapılmakta olup, şu anda faaliyet gösteren 19 adet tavuk çiftliği bulunmaktadır.

İlçede 1 genel lise, 1 meslek ve teknik eğitim merkezi, 1 imam hatip lisesi, 4'ü merkez, 8'i kasaba ve köylerde olmak üzere 12 ilköğretim okulu mevcuttur.

İlçe Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından köy ve kasabalarda ilçe merkezi dâhil 29 değişik dalda 593 kurs açılmıştır. Bu kurslardan 5.221 kadın, 1.144 erkek, toplam 6.465 kursiyere belge verilmiştir.

İlçe topraklarını Delice Çayı'nın kollarından Karasu Çayı ve Kalaycık Deresi sulamaktadır. Doyduk köyünde inşasına 1997 yılında başlanan Doyduk Köyü Sulama Barajı inşaatı kaynak yetersizliği nedeniyle durdurulmuştur.

I. BÖLÜM

TÜRK KÜLTÜRÜNDE AD VERME GELENEĞİ

1.1. Türk Kültüründe Ad Verme Geleneği

1.1.1. Türk Destanlarında Ad Verme Geleneği

İnsandaki canlıları, nesneleri ve çevresinde gördüğü diğer her şeyi adlandırma ihtiyacı varoluşundan bu yana devam etmektedir. Hamit Z. Koşay ve M. Şakir Ülkütaşır , “Türklerde Ad Verme Ve Türk Adları” adlı makalelerinde Türklerde ad verme âdetinin menşe’ini Orta Asya olarak göstermişlerdir. (Koşay, Ülkütaşır, 1964: 3301)

S. Veyis Örnek adı, “insanın toplumsal ve bedensel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simge” olarak tanımlamıştır. (Örnek, 1973: 2) Orhan Şaik Gökyay, “Dedem Korkut” adlı eserinde “ismin, insan ruhu gibi görüldüğü için ayrı bir önem taşıdığını” belirtmiştir. (Gökyay, 1973: CCCLXXXVI) Türk kültüründe taşıdığı bu önemden dolayı ad verme geleneğine ayrı bir önem verilmiştir. Örnek, “Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma” başlıklı makalesinde, “Adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir güç taşımasına özen gösterildiğini ve adın, bir bakıma insanın tinsel varlığını da simgelemekte olduğunu, adın sözcük anlamını, o adı taşıyana geçirdiğine inanıldığını” belirtmiştir. (Örnek, 1975: 103)

Aydın Oy, “Dede Korkut Kitabında Kahramanların Ad Almaları” başlıklı makalesinde, “verilen adın kahramanın tam kişiliğini gösterdiğine” değinmektedir. Oy, “bir erkeğin nasıl bir kişi olduğunun ilk önce adından anlaşıldığını ve bunun da kökleri çok eski çağlara dayanan bir gelenek ve bir destan motifi olduğunu” dile getirmektedir. Oy, “bu motifin en eski örneklerinin

Oğuz Kağan Destanı'nda olduğunu" belirterek bu örnekleri şöyle sıralamıştır: "Uraz Bey'in oğlu, babasının kendisine saklamasını emrettiği şehri iyi saklayıp Oğuz Kağan'a teslim edince Oğuz Kağan'ın ona Saklap adını vermesi; Oğuz Kağan'ın Muz Tağ (Buz Dağı) na kaçan atını, dokuz günde kurtarıp getiren beye, üstü başı karla örtülü olduğundan Karluk adının verilmesi; Tömürtü Kağul adında bir beye, duvarları altın pencereleri gümüş, çatısı demirden yapılmış fakat kapalı büyük bir evi orada kalıp açmasını buyurup kendisine Kalaç adının verilmesi; kağanın atası olarak görülen (Kanga) adındaki arabayı yapan beye, Kangalug denmesi; İtil Suyu'nun nasıl geçileceği düşünülürken Uluğ Ordu Bey denilen bir bey, ağaçları keserek üzerlerine yatıp geçince, kendisine "içi oyuk ağaç" anlamıyla ilgili olarak Kıpçak denmesi." (Oy, 1959: 151-152)

Türk kültüründe geçmişten günümüze kadar insan yaşamında bu denli önem sahibi olan ad, gelişigüzel olarak verilmez. Türk destanlarına baktığımızda ad vermenin mutlaka bir tören ile gerçekleştiğini görmekteyiz. Çocuğa ad verileceği zaman bir ziyafet verilir ve toplumda sözü dinlenen saygı duyulan bilge bir kişi tarafından çocuğun adı konur.

Türk destanlarından en eskisi olan Oğuzname'de, Oğuz Han'ın kendi adını bizzat aldığı yazılıdır. Oğuzname'ye göre Oğuzhan daha beşikte iken konuşmuştur. Kara Han, Oğlu Oğuz bir yaşına girince, Oğuz beylerine bir ziyafet vererek "Oğlum bir yaşına girdi, ne ad koyacaksınız?" dedi. Ziyafette bulunan beyler, çocukta gördükleri fevkalâde hal ve istidada göre bir ad vermek istediler. Halbuki çocuk dile gelerek "Benim adım Oğuz'dur." dedi. Ziyafette bulunan herkes onun bu haline hayran kalıp: "Mademki, bu çocuk kendi adını kendisi koydu, ona bundan düzel ad olmaz." dediler ve onu "Oğuz" adı ile tanıdılar. (Koşay, Ülkütaşır, 1964: 3301)

Dede Korkut kitabında ad verme geleneği destanın değişik bölümlerinde yer almaktadır. Birinci hikâyede geçen ad verme ile ilgili kısım

şöyledir: “Oğuz bigleri gelüp oğlan üstine yığnak oldılar, Tahsin didiler. Dedem Korkut gelsün bu oğlana ad kosun, bilisinçe alup babasına varsun, babasından oğlana biglik istesün, taht alı virsün dediler.

Çağırdılar Dedem Korkut gelür oldu. Oğlanı alup babasına vardı. Dede Korkut oğlanun babasına soylamış, görelim hanum ne soylamış:

Aydur:

Hey Dirse Han biglik virgil bu oğlana

Taht virgil erdemlüdür

Boynı uzun bidevi at virgil bu oğlana

Biner olsun hünerlüdür

Ağayıldan tümen koyun virgil bu oğlana

Şişlik olsun erdemlüdür

Kaytabandan kızıl deve virgil bu oğlana

Yüklet olsun hünerlüdür

Altun başlu ban iv virgil bu oğlana

Kölge olsun erdemlüdür

Çigni kuşlu cübbe ton virgil bu oğlana

Geyer olsun hünerlüdür

Batındır Hanun ağ meydanında bu oğlan cenk itmişdür, bir buğa öldürmüş senün oğlun, adı Buğaç olsun adını ben virdüm yaşını Allah virsün didi.” (Ergin, 2004: 82-83)

Beyrek hikâyesinde de Bay Büre Bey’in oğlu olunca, bezirgânları oğluna armağanlar almak üzere İstanbul’a gönderir. Çocuk delikanlı olur. Bir gün babasının tavlasi üzerine gelir. Bu sırada bezirgânlar da hediyelerle birlikte dönmektedirler. Fakat Evnük kalesinin casusları bunların mallarını yağmalar. Bay Büre Bey’in oğlu onları kurtarır. Bu kahramanlığından dolayı

kendisine ad konur. Dede Korkut gelir oğlana ad verir: “Sen oğlunu basmam diyü ohşarsın, bunun adı Boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun.” (Oy, 1959: 151)

“Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy” hikâyesinde Dede Korkut, Aruz Koca’nın aslan tarafından büyütülen oğluna, “Oglanum sen insansın, hayvan ile musahib olmagıl, gel yahşı at bin, yahşı yigitler ile es yort didi. Ulu kardasun adı Kıyan Selçükdür, senin adun Basat olsun, adunı men virdüm yasunı Allah virsün” diyerek ad verir. (Ergin, 2006: 207)

Görüldüğü gibi Dede Korkut hikâyelerinde çocuğa ad, gelişigüzel değil bir kahramanlık göstermesi sonucu verilmektedir. Dede Korkut kitabında geçen “Ol zamanda bir oğlan baş kesmese, kan dökmese ad komazlar idi” cümlesi ad vermede kahramanlık gösterme beklentisini özlü bir biçimde açıklamaktadır. Mirali Seyidof, “Bazı Abidelerde ve Halk Edebiyatı Numunelerinde Ad Koyma Âdetinin Kalıntıları Hakkında Mülahazalar” başlıklı makalesinde bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Sazdan kamıştan çıkan oğlana Dede Korkut’un Basat adı vermesi tesadüfî değildir; oğlanın böyle adlandırılması onun işi ile alakalıdır. O kamışlıktan çıkıp at basarmış –at yenermiş- sırf bunun için de Dede Korkut ona Bas-at: at basan, at yenen, ata galip gelen adını koymuştur.” (Seyidof, 1980: 67)

Kırgız Türklerine ait olan Manas Destanı’nda, Türk kültürü ile ilgili pek çok meseleye dair bilgi bulunduğu gibi, ad verme konusunda da önemli bilgilere rastlanır. Manas Destanı’nda da Oğuz Kağan Destanı’nda ve Dede Korkut Hikâyelerinde olduğu gibi, ad verme bir tören ile gerçekleşir. Naciye Yıldız, “Manas Destanı’nda yer alan Erkek İsimleri Üzerinde Bir Değerlendirme” başlıklı yazısında Manas Destanı’ndaki ad verme motifini şöyle açıklamaktadır: “Kahramanın doğumundan sonra, bir ziyafet düzenleyerek çocuğun bir isme sahip olmasını sağlamak, babanın veya baba sağ değilse onun yerini alabilecek bir başka büyüğün yerine getirmesi gereken ilk görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun isminin ne olacağı

genellikle topluma danışılmakta; isim verilecek çocuk, Manas, Semetey veya Seytek gibi destanın baş kahramanlarından birisi ise, toplum bu konuda kararsız ve sessiz kalmakta, görev ya peygamber gibi hocalara ya da Ay Koca ve Hızır gibi efsanevî kahramanlara düşmektedir.” (Yıldız, 1995: 307)

Yıldız, Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü İle İlgili Tespit ve Tahlilleri adlı eserinde “Manas Destanı’nda ad verme ile ilgili motiflerden ilkinin, destanın kahramanı Manas’ın isim alması olduğunu” belirtir:

“Cakıp Han, on dört yıl sonra Çıırçı’dan bir erkek evlat sahibi olunca toy düzenler;

Ak boz kısarak soydurdu,
Dört peygamber hocaya
Adını manas koydurdu.
Dört peygamber kucakladı,
Peygamber balayı sınıadı,
Cerken’den gelen yedi elçi
Centeğini adamakıllı yiyip gitti,
Peygamber balayı sınıadı,
Manas cin gibi çıkacak deyip gitti.
Kıtay’dan gelen kırk elçi,
Kaynasını adamakıllı yiyip gitti.
Manas Kıtay’ı kıracak deyip gitti.
Nogaydan gelen on elçi,
Oturup etini yiyip gitti.
Manas kuvvetli çıkacak deyip gitti.” (Yıldız, 1995: 212-213)

Yıldız, “Manas’a ismini koyanın dört peygamber gibi hoca olduğuna ve Manas’ın dört peygamberin himayesinde olduğuna” değinmiştir. Ayrıca, “ad verme töreninde uğur-baht getirmesi için ak-boz kısarak kesildiğine ve bu yemekte ‘centek’ ve ‘kayna’ denilen, çocuk doğduktan sonra pişirilmesi gelenek olan hamur ve etten oluşan yemeklerin ikram edildiğine” değinmiş ve

bu ziyafetten sonra, “konukların, ad verilen çocuğa dua ettiklerini veya geleceği ile ilgili tahminlerde bulunduklarını” belirtmiştir. (Yıldız, 1995: 213)

Koşay ve Ülkütaşır, “Manas Destanı’nda ad verme geleneğinin daha çok İslamî bir mahiyet gösterdiğini” vurgulamış ve “bunun nedenin de dört peygamberin gelip ad vermesi olduğunu” belirtmişlerdir. (Koşay, Ülkütaşır, 1964: 3302)

Yıldız, “Manas Destanı’nda da ikinci bir ad verme töreninin Semetey için olduğuna” değinir. Yıldız, “Manas’ın ölümünden sonra bir oğlunun dünyaya geldiğini ve Kanıkey ve Baybiçe doğan çocuğu, Cakıp Han, Abeke ve Köböş’ün kötülüğünden korumak için kaçırıp Kanıkey’in babası Kara Han’a gittiklerini belirtir. Kara Han’ın ilinden ad vermeye kimse çıkmayınca bir ak sakallının ortaya çıkıp ad verdiği” değinir. (Yıldız, 1995: 213–215) Yıldız, “aynı motifin Semetey öldürüldükten sonra doğan oğlunun ad alması sırasında da tekrarlandığını” belirtir:

“Er Kıyas, Semetey’i, öldürttükten sonra eşi Ay Çörük’ü kendine nikâhlar. Hamile olan Ay Çörük’ün balasını, doğunca öldürmeye karar verir, fakat Ay Çörük’ün aldatması ve tehdidiyle vazgeçer. Bundan sonra çocuğa ad koymak için Er Kıyas, tıpkı Semetey’in ad verme töreninde olduğu gibi, halk içinden bir kişi cesaretlenip bu işi üzerine almayınca, Ay Koco gökten iner, balaya isim verir ve kaybolur. Bu motif, Türk masallarında da bir dervişin isim verip kaybolması şeklinde görülmektedir.” (Yıldız, 1995: 215–216)

Yıldız, “Manas Destanı’nda diğer iki kahramanın ise; “doğuşları sırasında taşıdıkları işarete göre isim aldıklarını” ifade eder:

“Semetey, kendisine tabii olmayan babasının çoralarıyla mücadele edip onları kırdıktan sonra, evine döndüğünde, bu çoralardan Alman Bet ile Acı Bay’ın hanımlarının birer erkek bala dünyaya getirdiklerini görür. Babaları

ölen bu çocuklara ad koyma isini Semetey üstlenir. Böylece beyin veya törönün verdiği isimle, çocuk, toplumun üyesi haline gelmektedir. Bu örnekte, Semetey, isim verirken doğan çocukların avucundaki işareti dikkate almaktadır.” (Yıldız, 1995: 216)

Bahaeddin Ögel, “Türk Mitolojisi” adlı eserinde, “Manas Destanında doğarken elinde kül tutarak doğan çocuğa Kül-Çora ve yine Doğarken elinde kan tutan çocuğa da Kan-Çora adının verildiğine” değinmiştir. (Ögel, 2003: 500)

Manas Destanı, Dede Korkut ile benzer gibi görünse de ismin verilme aşamasında farklılıklar mevcuttur. Yıldız, bu farkı şöyle açıklamaktadır: “Dede Korkut Hikâyelerindeki ‘Bir çocuk baş kesmese, kan dökmese ad komazlar idi’ sözlerinden, eski oğuzlar arasında bir değer yargısına bağladığını düşündüğümüz bu geleneğin uygulanışında, Manas Destanı’ndaki Kırgız kahramanlar için aynı beklenti söz konusu değildir. Hiç bir kahramanın isim alması için yiğitlik göstermesi beklenmemekte; isim, kahraman dünyaya geldikten hemen sonra verilmektedir.” (Yıldız, 1995: 307-308)

Ögel, “Türk Kültürünün Gelişme Çağları” adlı eserinde bir Altay Destanında geçen ad verme toyuna yer verir: “Ak-Han’ın oğlu, doğduktan bir kaç gün, bir kaç ay içinde büyümüş. ‘Haydi beni adlayın! Bir ad koyun!’ demiş. ‘Ak Han büyük bir toy toylamış. Bütün halkı çağırmış. Yeme içme vermiş. Oğluma bir ad bulun, demiş. Fakat kimse bir ad bulamamış. ‘Adsız oğlan bir gün, aksakallı bir ihtiyar görmüş.’ Yaşlı kişiden bir ad istemiş. O da şöyle demiş (Ad veren yaşlı Hızır olmalıdır): ‘Ak-Han’ın oğluna, Ak-Kır atlı, Altın Taycı desinler! Ak-Kır atın koştuğu yerlerde sular eksik olmasın! Güçlüler seni Alt edemesin! Alplar, yığdler seni yenemesin! Bu sabah Tanrı Ak-kır atını göndermiş olsun! Giysilerle silahlarını Tanrı versin! Ak sakallı kişi bu sözleri söyledikten sonra kaybolmuş. Oğlan sabah olmuş, uyanmış. Evin

önünde, ak kır bir atın bağlanmış ve üzerine de giysiler ile silahların konmuş olduğunu görmüş!...” (Ögel, 1988: 279)

Türk destanlarından vermiş olduğumuz bu örneklerde görüyoruz ki, veriliş şekilleri farklı olmasına rağmen Türk kültüründe ad verme önemli bir gelenektir. Destanlarda bahsi geçen ad verme geleneği ile bugün günümüzde devam eden ad verme geleneği arasında pek çok farklılık mevcuttur; ancak giderek etkisini yitirmekle beraber ad verme geleneği hâlâ varlığını sürdürmektedir.

1.1.2. Türkiye Sahasında Ad Verme Geleneği

1.1.2.1. Kişilere Yönelik Ad Vermeler

Türk tarihi ne kadar eskiyse, Türk tarihinde ad verme geleneğinin tarihinin de bir o kadar eski olduğunu söyleyebiliriz. Türk destanlarını incelediğimizde ad vermenin günlük, olağan bir hadise olmadığını, verilen ziyafetlerle adeta bir şenlik havası içersinde geçtiğini, kimi zaman ad verme için bir kahramanlık beklentisinin olduğunu ve ad vemediği sonra kişinin birey olarak toplumda yer aldığını gördük. Türkiye sahasında her ne kadar bu gelenekler değişme göstermiş olsa da, hâlâ ad verme geleneği bazı kültürel unsurlarıyla yaşatılmaktadır.

Ahmet Aydın, “Ağrı Civarında Kişi Adları” başlıklı makalesinde, “kültür atlasımızda adlarla ilgili kaynaklar arasında ilk başta gelen eserin Divân-ı Lugâti’t-Türk olduğunu ve ilk kültür ansiklopedimiz olan bu eserde, adlarla ilgili malzeme yer almakta olduğunu” dile getirir. Ayrıca Aydın, “Evliya Çelebi’nin gezip gördüğü yerler ve insanları anlattığı on ciltlik Seyahatname’sinde bu konuda oldukça zengin bilgiler verildiğini ve alanında tek eser olan Kamûsü’l Â-lâm’da da adlarla ilgili açıklama ve bilgiler bulunduğunu” belirtir. (Aydın, 2009: 229)

Ali Yakıcı, “Ankara Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Ad Alması Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı makalesinde, Türk gelenek ve göreneklere içerisinde ad almanın önemini şöyle açıklar: “Kültürel değerlere ve içinde bulunulan ortama göre, önceleri daha çok kahramanlık ölçüsüne bağlı olarak verilen adlar, sonradan toplum için gösterilen yararlılıklar, iş ve becerilere göre ağırlık kazanmış, günümüzde ise farklı bir görünüm almıştır. Bu farklılaşmada coğrafi değişimler gibi bazı faktörlerin yanı sıra kültür değişimleri önemli rol oynamıştır.” (Yakıcı, 2000: 37)

Ülkütaşır, “Türklerde Ad Vermek Âdetleri” başlıklı makalesinde Türk Adları ile ilgili şunları dile getirmiştir: “Eski Türkler, Araplar gibi, adı gökten inmiş telakki etmezlerdi. İnsan, hak kazandığı, lââyık olduğu adı alırdı. Bu sebeplerdendir ki, Türk adları hem güzeldir, hem de büyük mana ve kıymet ifade ederler. Bu tarihî ananenin, asırlardan sonra, büyük önder Atatürk’ün yüksek şahsiyetinde tecellisini görüyoruz. Nitekim Atatürk, Türkü kurtardı, Türklüğü yükseltti, Türk ulusu da ona hakkı olan adı verdi ve bunu kalbinin derinliklerine yazdı.” (Ülkütaşır, 1938: 194)

Orhan Acıpayamlı, “Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi” başlıklı makalesinde, “anayurttan asırlar boyunca dünyanın dört bucağına, büyük bir ırmak gibi akıp gelen Türk kültürünün, geçtiği yerlerde kollar verdiği gibi onlardan da kol aldığını ve böylece, dünyanın birçok yerine Türk kültürü damgasını vurduğu gibi, onların kültüründen de etkilendiğini ” belirtmektedir. Acıpayamlı, “ ilk etkinin Türk Hakan adlarının Çinlileşmesi şeklinde kendini gösterdiğine; ancak halka kadar inemediğine, Arapça’nın ise Türk ad verme gelenek ve göreneklerini azımsanmayacak ölçüde etkilediğine” değinmektedir. Acıpayamlı “Anadolu Selçuklularının Farsça’yı resmi dil olarak kabul etmeleriyle de, dilimizde daha önce başlamış olan Farsça etkisinin hızlandığını” belirtmektedir. (Acıpayamlı, 1992: 3)

Türklerde, ad verme sırasında yapılan törenlerin ayrı bir önemi vardır, ziyafetler verilir, komşular ve dostlar bu törene çağırılır. Türkiye’de bu törenleri İslamî bir çerçevede görmekteyiz. Törenler eskisi gibi görkemli değildir. Aile arasında küçük bir tören şeklinde gerçekleşmektedir.

Saim Sakaoğlu, “Çocuklara Ad Konulmasında Görülen Yenilikler” adlı makalesinde “her milletin kendine has bir ad verme sistemi olduğuna” değinmiş ve “ad verme sırasında yapılan küçük törenlerin aynı milletin

değişik birimlerinde bile farklılıklar gösterebileceğini” belirtmiştir. (Sakaoğlu, 1994: 275)

Örnek, “geleneksel kesimde yeni doğan bir çocuğa ad konmasının genellikle dinsel nitelikli bir törenle olduğunu belirtmiştir.” Örnek ayrıca, ad koyma sırasında uygulanan işlemleri şöyle sıralamaktadır: “Ad koymayla ilgili olarak düzenlenen törende yemek, ziyafet, mevlûd okutma; törende yakınların ve büyüklerin bulunması; ezan okunması; adın üç kez çocuğun kulağına söylenmesi; çocuğu kible yönüne çevirme; adı sağ kulağına söyleme gibi.” (Örnek, 1977: 149)

Bedri Noyan, “Ad Vermede Gelenekler-Türkçe İnsan Ve Aile Adları Hakkında” adlı makalesinde, ad verme törenleri ile ilgili şu meselelere değinmektedir: “Anadolu’da birçok yerde bunun için hususî bir tören yapılmaz. Çoğu zaman ailenin büyüğü veya baba, doğumdan birkaç gün sonra, çocuğun sağ kulağına hafif bir sesle ezan okur ve senin adın şudur diye koyduğu adı üç defa söyler. Yörelere göre bunu doğumun üçüncü, yedinci veya kırkinci günü yapanlar da vardır. Hususiyle pazartesi, perşembe, cuma günleri daha uğurlu sayılır. Salı, çarşamba, cumartesi birçok yerde sevmezler.” (Noyan, 1983: 642)

Acıpayımlı, “Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi” başlıklı makalesinde ad verme törenlerinde “üç tören türü saptadığını” belirtmiştir. Bu törenler şunlardır; “düğün töreni, beşik töreni, Adaşlık töreni.” Acıpayımlı, “düğün törenlerinin adeta düğün yapılmıyormuşçasına kutlandığını, beşik törenlerinin ad verme töreninin özel bir şekli olduğunu ve komşular, dostlar ve akrabaların bu törene davet edildiğini, adaşlık töreninde ise iki kişinin adaş olabilmesi için yemekli bir tören verildiğini” belirtmektedir. (Acıpayımlı, 1992: 10)

Çocuğa koyulacak ad kadar çocuğun adını kimin koyacağı da önemlidir. Çocuğa verilecek ad genellikle bir aile büyüğü tarafından seçilmektedir.

Ülkütaşır, “aile içinde ad verme işini görebilecek birinin bulunmaması durumunda veya herhangi bir dilekten dolayı bu törünün bir hocaya yaptırılması istendiğinde komşu bir hoca müezzinin çağırıldığını” belirtmiştir. Ayrıca; “Bazı bölgelerde çocuğun kendisine benzemiş olması dileğinden ötürü ad koyacak kişinin bilgin, zengin veya güzel sesli tanınmış biri olmasının da göz önünde tutulan bir durum olduğunu” vurgulamıştır. (Ülkütaşır, 1938: 196)

Ad verme geleneği içerisinde, çocuğa kimlerin adının verileceği ya da ne ad verileceği konusu da önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda bazı araştırmacıların yapmış oldukları tasnifler şöyledir:

Yakıcı, “Ankara Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Ad Alması Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı makalesinde ad almada etkili olan nedenleri ana başlıklarıyla şöyle tasnif etmiştir:

A) Aile Büyüğü ve Sevilen Kişilerle İlgili Olarak Alınan Adlar

1. Aile Büyükleri ve Aileden Ölen Kişilerin Adları
2. Ailece Sevilen Kişilerin Adları
3. Aile Büyükleri ve Sevilen Kişilerin İsteği Üzerine Alınan Adlar
4. Toplumda İz Bırakan Kişilerin Adları

B) Dini, Milli, Tarihi Ad ve Unsurlardan Alınanlar

1. Dini Adlar
2. Milli, Tarihi Adlar

C) İnanç, Düşünce, Adak, Fal, Rüya, Kura, İstek Gibi Hususlarla İlgili Olarak Alınan Adlar

1. Cami'den Alınan Adlar
2. Ziyaret Yerinden Alınan Adlar
3. Rüyada Görüldüğü İçin Alınan Adlar
4. Kura Sonucu Alınan Adlar
5. Dileklerle İlgili Olarak Alınan Adlar

D) Belirli Ay, Gün, Mevsim, Ortam ve Olaylardan Dolayı Alınan Adlar

1. Belirli Gün, Ay ve Mevsimden Dolayı Alınan Adlar
2. Bulunulan Ortam ve Yaşanan Olaylardan Dolayı Alınan Adlar

E) Edebi Türler, Kitaplar ve Sanat Eserlerinden Alınan Adlar

1. Efsaneden Alınan Adlar
2. Türkülerden Alınan Adlar
3. Filmlerden Alınan Adlar
4. Takvim Yapağından Alınan Adlar
5. Kitaplardan Alınan Adlar
6. Halk Hikâyelerinden Alınan Adlar

F) Ses Benzeşmesi, Ses Birleşmesi, Anlam Birliği Sebebiyle Alınan Adlar

1. Anneye, Babaya ve Kardeşlere Kafiye Olsun Diye Alınan Adlar
2. Anlam Bakımından Benzerlik Olması İçin Alınan Adlar
3. Anne, Baba ve Kardeşlerin Adlarındaki Hecelerin ve Harflerin Birleşmesiyle Alınan Adlar
4. Anlamından Dolayı Alınan Adlar

G) Diğer Sebeplerden Dolayı Alınan Adlar

1. Az Bilinen Farklı Bir Ad Olduğu İçin Alınan Adlar
2. Değişiklik Sebebiyle Alınan Adlar
3. Nüfus Memurunun Yanlışlık Yapması Sonucu Alınan Adlar Adının Veriliş Sebebinin Bilmeyenler
4. Adının Verilişi Belli Bir Sebebe Dayanmayanlar (Yakıcı, 2000: 37–50)

Sakaoğlu, Türkler arasında adı belirleyen etmenleri şu şekilde sıralamıştır:

1. İslâm tarihiyle ilgili adlar
2. Çocuğun doğduğu vakitle ilgili adlar
3. Çocuğun doğduğu gün, ay ve mevsimle ilgili adlar
4. Ailenin ölmüş veya hayatta olan büyüklerinin adları
5. Tarihten alınan adlar
6. Edebiyat dünyasından alınan yazar ve şair adları
7. Yaşanılan çevrede gömülü bulunan velilerle ulu kişilerin adlarından alınanlar. (Sakaoğlu, 1994: 275–276)

Örnek, Türkler arasında adı belirleyen etmenleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Çocuğun doğduğu gün, ay ve mevsimle ilgili adlar
2. Yatırlar ve ziyaretlerle ilgili adlar
3. Tanrı'nın sıfatları, peygamberler ve peygamber yakınlarıyla ilgili adlar
4. Tarihi kahraman ve siyasi liderlerle ilgili adlar
5. Hayvanlarla, madenlerle, bitkilerle ilgili adlar
6. Çocuğun doğduğu yerle ilgili adlar
7. Minnet, şükran, hayranlık ve dostluk duygularıyla ilgili adlar
8. Ölmüş büyüklerle ilgili adlar

9. Toponomi ile ilgili adlar
10. Coğrafi öğelerle ilgili adlar
11. Kozmik, göksel ve meteorolojik olaylarla, öğelerle ilgili adlar
12. Manevi organlarla ilgili adlar
13. Uyumlu adlar
14. Modayla ve kültür değişmeleriyle ilgili adlar
15. Yaşatıcı güçle ilgili adlar (Örnek, 1977: 151–158)

Laszlo Rasony, “Türklükte Kadın Adları” adlı makalede ad vermede etkili olan nedenleri şöyle tasnif etmiştir:

- I. Totemistik adlar
- II. Amaçlı adlar
 - A- Anne babanın kendileri için dilekleri
 1. Yeni doğan çocuk diri kalsın
 2. Kız değil oğlan doğsun
 - B- Koruyucu adlar
 1. Kötü ruhları dahi korkutan kudretli hayvanların adları yahut bunlarla sıkı ilişki gösteren adlar
 2. Hor görülen hayvanların adları
 3. Oğlanlara verilen kadın adları yahut kadın anlamında olan adlar
 4. Çocuğun sevilmediğini göstermek için kullanılan çirkin adlar
 5. Kötü ruhları yanıltan başka cins adlar
 6. Teofor (Allah adını kapsayan) adların bir kısmı
 - C- Çocuk için iyi dilekleri doğrudan doğruya, dolaşıksız anlatan adlar
 1. Uzun ömür dileyen adlar

2. İyi karakter özelliklerini anlatan adlar
3. Cisimle, vücutla ilgili iyi özellikleri belirten adlar
4. Cisimle, vücutla ilgili iyi özellikleri belirten adlar

D- Görkemli adlar

III. Tesadüf adları. Ruhlar âleminden alınmış işaretler

A- Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği(Rasony, 1963: 63–88)

Fevzi Karademir, “Gaziantep’te Çocuklara Ad Verme Geleneği ve 2007 Yılında Verilen Adlara Ad Bilimsel Bir Yaklaşım” adlı makalesinde adları kaynaklarına göre şu şekilde tasnif etmektedir:

a) Dinî adlar

- i) Hz. Allah’ın ad ve sıfatları
- ii) Hz. Peygamberin ad ve sıfatları
- iii) Hz. Peygamberin akraba ve arkadaşlarının adları
- iv) Diğer peygamberlerin ve din büyüklerinin adları
- v) Dini motifler içeren diğer adlar

b) Millî/tarihî adlar

- i) Tarihteki türk büyüklerinin adları
- ii) Diğer tarihî adlar

c) Doğayla ilgili adlar

ç) Yöredeki yatır adları

d) Doğum zamanıyla ilgili adlar

e) İyi dilek bildiren, anlamı güzel olan adlar

f) Çocuğun ilk olduğunu bildiren adlar

g) Çocuğun son olduğunu bildiren (veya son olması dilenen) adlar

ğ) Çocuğun yaşaması dilenen adlar

h) Milliyet bildiren adlar

ı) Meşhur kişilerin adları

i) Ses uyumunun öncelendiği adlar

k) Konuluş nedeni tartışmalı adlar (Karademir, 2008: 347–349)

Mevhibe Coşar, “Trabzon’da Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme” başlıklı yazısında, lakapları şu şekilde tasnif etmiştir:

I. ÖZEL LAKAPLAR

1. Kişi İle Doğrudan İlgili olanlar

1.1. Kişinin Fiziki Özellikleri İle İlgili Olarak

1.1.1. Uzun/kısa, şişman/zayıf olması, ten ve saç rengi ve modeline göre

1.1.2. Fizikî özrü olduğu ya da öyle kabul edildiği için

1.1.3. Sesin gür, kalın veya ince olmasına göre

1.1.4. Parlak ve güzel olduğu için

1.2. Kişinin kendi hareketleri, giyim kuşam tercihleri, sık kullandığı sözler vb. ile ilgili olarak

1.2.1. Hızlı hareket ettiği için

1.2.2. Ağır hareket ettiği, hep evde oturduğu için

1.2.3. Alışkanlıkları ile ilgili olarak

1.2.3.1. Düşkün olduğu yiyeceklere göre

1.2.3.2. Sürekli kullandığı sözler ve yaptığı işlere göre

1.2.4. Giyim kuşamı ile ilgili olarak

1.2.4.1. Kullandığı eşyalara göre

1.2.4.2. Çok şık ya da pasaklı olmasına göre

1.2.5. Çok konuştuğu için

1.2.6. Dinî inançları ile ilgili olarak

1.3. Olaylar karşısındaki tutumları ve başkalarıyla ilişkileri ile ilgili olarak

1.3.1. Mızıkçı, kavgacı, kaba saba, hır çıkaran, inat, tutarsız, cimri, çapkın vb. olduğu için

1.3.2. Mert, uyanık, kurnaz, zeki, dürüst, arabulucu, kibar ve yardımsever olduğu için

1.4. Kişinin mesleği ve özel yeteneği ile ilgili olarak

1.5. Yaşanılan bir olaya bağlı olarak

1.6. Yaşama biçimine bağlı olarak

1.6.1. Yaşadığı yere, ortama göre

1.6.2. Alkol aldığı, yaşamı ve davranışları buna göre şekil aldığı için

1.7. Hem hareket tarzı hem de fizikî özellikleri göz önüne alınarak

1.8. Diğer sebepler

2. Kişi ile dolaylı olarak ilgili olanlar

2.1. Aile, soy ve yerleşim yeri ile ilgili olarak

2.1.1. Anne, baba ya da eşin adı, soyadı veya lakabına göre

2.1.2. Kendisinin veya büyüklerinin geldiği ya da daha önce yaşadığı memlekete göre

II. GENEL LAKAPLAR

1. Fizikî özelliklere bağlı olarak

1.1. Renge, saç-sakal biçimine göre

1.2. Zayıf/şişman, uzun/kısa vb. olma

1.3. Herhangi bir fizikî özür ya da fizikî özür kabul edilen duruma göre

2. Mizacıyla ilgili olarak

2.1. İnatçı, huysuz, kavgacı

2.2. Değersiz, sıradan

2.3. İkiyüzlü, güvenilmez

2.4. Zamanın dışında

3. Sevgi duygusunu belirtmek, nazlamak için (Coşar, 1999: 30–36)

Ülkütaşır, “çocuklara bazen de çift ad verildiğini” belirtmiş ve bunun sebeplerini de şöyle açıklamıştır: “Bunlardan birincisi, ailenin erkek ve kadın

tarafı kendi buldukları ad koymakta ısrar ederse; ikincisi ölen çocukları çoğalmış ise bunlardan ikisinin adı birleştirilip ‘onlar yattıkça Allah doğana ömür versin’ telakkisi dolayısıyla; üçüncüsü ölen yakın hısım ve sevdiklerinden birinin adı, konulacak ada eklenmek suretiyle; dördüncüsü de karı-kocanın cedleri arasından seçilen iki adı koymak suretiyle çift ad seçilir.” (Ülkütaşır, 1938: 199)

Türkiye’de göbek adı verme geleneği de oldukça yaygın bir gelenektir. Göbek adı verilmesinde de ad koyma törenlerinde olduğu gibi İslamî bir tesir görülmektedir. Örnek, göbek adı koyma geleneği konusunda şunları söylemektedir: “Halkımız arasında göbek adı koyma geleneği de yaygındır. Çocuğun doğduğu sırada, göbeği kesilirken verilen ada, göbek adı denilmektedir. Genellikle dinseliliğiyle ün yapmış kişilerle kutsal kitaplardan seçilen bu adlar, resmî kayda geçtiği gibi, geçmeden de çocukların ana babaları, akrabaları ve yakınları tarafından kullanılabilir. Halk göbek adı konmasını genellikle dinsellikle açıklamaktadır. Örneğin bu konuda fikirleri sorulanlar, ‘kabirde o adla çağrılmış da, ondan konurmuş’, ‘öte dünyada göbek adıyla çağrılmış insan’, ‘tövbe telkin verilirken o adla çağırılır’ diyerek birbirini tutan ve belli bir görüşü vurgulayan cevaplar vermektedirler.” (Örnek, 1977: 159)

Türkiye’de özellikle köylerde takma ad verme geleneği oldukça yaygındır. Örnek takma ad verme geleneği ile ilgili şunlara değinmektedir; “Kişinin asıl adının dışında, özellikle yakınları ve bağlı bulunduğu grubun üyeleri tarafından rahatlıkla kullanılan bir takma adı da olur. Takma adlar, daha çok geleneksel kesimde, özellikle köylerde çok görülmektedir. Buralarda hemen hemen herkesin bir takma adı vardır. Bu ad kişinin ardından söylendiği gibi, rahatlıkla yüzüne de söylenir.” (Örnek, 1975: 110)

Türkiye’de kişilere takma ad verildiği gibi, sülalelere de takma ad verilmektedir. Örnek, bu konuda şunlara değinmektedir; “Eskiden olduğu gibi

bugün de –daha az olmakla beraber- köylerde hemen her ailenin, sülalenin ve soyun birer lakabı vardır. Geçmişteki bir olayla, etnik durumla, yerleşik ya da göçer olmakla, aile reisinin, sülalenin ileri geleninin belirgin bir özelliğiyle bağlantılı olarak alınan ya da takılan bu adlar ve lakaplar kuşaktan kuşağa geçerek kullanılmaktadır.” (Örnek, 1975: 111)

1.1.2.2. Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad Vermeler

Yer adları bir yörenin fiziki, iktisadi ve kültürel özelliklerini yansıtan önemli unsurlardandır. Yer adlarından yola çıkılarak bir bölgenin sosyo-kültürel yapısı hakkında ipuçları elde etmek mümkündür.

Dursun Yıldırım, Yer Adları Sempozyumu Bildirileri adlı kitapta yayımlanan, “Coğrafyadan Vatan’a Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi” başlıklı makalesinde, yer adları ve kültür arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade eder:

“Coğrafyadan vatana geçiş sürecinde, etnik görünüm kazanan insan gruplarının üzerinde yaşadıkları, yürüdükleri toprak parçalarına vurdukları ilk damgalar, sınır taşları, yer belirleme işaretleri, hüviyet varakaları, kültürlerinde “yer adları” olarak karşımıza çıkar. Her bir ad ait olduğu etnik grup için, üzerinde yaşanılan toprakla ilgili ayrı bir anlama sahiptir. Toprak ile insan grubu arasındaki ilişkinin gelişme seyrini, vahşi tabiat ortamının işleniş ve kullanım biçimlerini, bu ortamda yaşanılan tarihi yer adları korur. Dolayısıyla, yer adlarını tespit ve tahlil etmek suretiyle (elimizde başka belge olmasa bile, her hangi bir insan grubunun, etnik grubun, milletin) başlangıcından itibaren zaman ve mekân eksenleri üzerinde mevcudiyetleri, gelişimleri, yayılışları, bulundukları tabiat ortamını vatan haline getirişleri, yasayış tarzları, dünya görüşleri, kısaca kültürleri hakkında aydınlatıcı bilgilere erişebiliriz.” (Yıldırım, 1984: 164)

1.1.2.3. Bitkilere ve Hayvanlara Yönelik Ad Vermeler

Türk ad verme geleneği içerisinde bitki adları önemli bir yere sahiptir. Türkler, sosyal hayatlarında önemli bir yer tutan ve günlük hayatta karşılaştıkları bitkilere ad verirken, onların çeşitli özelliklerini dikkate almışlar ve adlandırmayı buna göre yapmışlardır. Halk, günlük hayatında karşılaştığı bitkilere kendi duygu ve düşünce dünyası doğrultusunda ad vermektedir. İşte bu nedendir ki, bir bitki farklı yörelerde, farklı adlar alabilmektedir.

Hayvan adları da Türk ad verme geleneği içerisinde önemlidir. Osman Mert, “Kazak Türkçesi’nde Hayvan Adlarıyla Kurulan Atasözleri” başlıklı makalesinde, “doğanın bir parçası olan insan ve hayvan arasındaki ilişkinin insanlık tarihi kadar eski olduğuna ve milletlerin tarihi gelişim sürecinde yer alan ilkel toplayıcılık, avcılık, hayvancılık ve tarım gibi kültür basamaklarında oldukça yoğun olan insan hayvan ilişkisinin, sanayi ve bilgi toplumu seviyesinde de (her ne kadar farklılık gösterse de) devam etmekte olduğuna” dikkati çekmektedir. Ayrıca Mert, “Sanayi ve bilgi toplumu basamaklarına kadar hayatının önemli bir kısmını hayvanlarla paylaşan insanın hayvanlarla olan ilişkisinin yoğunluğunun, doğal olarak aynı oranda dildeki kavram işaretlerine de yansıdığını” belirtmiştir.(Mert, 2007: 297)

Mert, aynı makalesinde yaşanan coğrafya ile ad verme ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır: “Kültürün tarihi süreçte ulaştığı kavramları, kelime / kelime gruplarıyla işaretleyen dil ile kullanıldığı coğrafyanın iklimi ve doğadaki varlık zinciri arasında sıkı bir ilişki vardır. İnsan dili binlerce yılın tecrübe ve birikimini taşıyan çok özel bir araçtır. Her dil farklı bir toplumun tecrübe, bilgi ve anlayışını biriktirmiştir. Çok derinlerde, henüz bilimin öğrenemediği kadar eski bir tarihte ortaya çıkan bir dil, daha doğarken belli bir coğrafyanın ve o coğrafyada yaşayan belli bir toplumun izlerini taşıyarak doğar. Bulunduğu coğrafyanın iklimi, doğa şartları, bitki örtüsü, hayvan varlığı dilin kavram

alanını belirler. Söz gelişı Araplar yaşam tarzları açısından son derece önemli olan deveyi, Eskimolar buz ve karı yüzlerce kavram işaretiyle kodlarken, Türkler de kültürleri içindeki önemine pararel olarak atı pek çok dil ile kıyaslanamayacak kadar fazla kavram işaretiyle işaretlemişlerdir.” (Mert, 2007: 297-298)

1.1.2.4. Yemeklere Yönelik Ad Vermeler

Türk mutfağı, yüzyıllar boyunca sürüp gelen bir zengin yemek kültürünün izlerini hem lezzetinde hem de yemeklere verilen adlar da taşımaktadır. Türk kültürü açısından son derece önemli olan Türk mutfağı, ad verme geleneği açısından da son derece zengin bir malzemeye sahiptir. Her bölgenin kendine özgü yemekleri ve bu yemeklerin o bölgeye özgü adlandırmaları bulunmaktadır. Kimi zaman bir yemek Türkiye'nin çeşitli yörelerinde farklı adlarla anılmakta, kimi zaman da içeriği farklı yemekler, farklı bölgelerde aynı adı taşıyabilmektedir. Örneğin; Türkiye'nin hemen her bölgesinde pişirilen "tarhana çorbası", her bölgede birbirinden farklı şekilde hazırlanmakta; ancak her bölgede aynı adla anılmaktadır. Bu şekilde görülen örnekleri çoğaltmak mümkündür.

İlknur Karagöz, "Samsun ve İlçelerinde Yemek Adları" başlıklı makalesinde: "Yöresel yemeklerin, hazırlandığı ve tüketildiği yörenin geleneksel alışkanlıkları, ekonomik imkânları, hazırlama usulleri ve kullanılan malzemeler bakımından çeşitlilik ve zenginlik arz ettiğine, ayrıca iklim ve çevre şartlarının da yöresel yemek kültürünün oluşumunda ve bölgelere göre farklılaşmasında etkin rol oynadığına, söz gelimi hayvancılığın yaygın olduğu bölge ve yörelerde etli yemekler çokça hazırlanıp tüketilirken, tarıma elverişli bölgelerde bitki ve sebze ağırlıklı yemekler daha çok hazırlanıp tüketilmekte olduğuna" değinmiştir. (Karagöz, 2006: 663) Yemeklere ad verilirken halkın duygu ve düşüncelerine yön veren noktalardan biri bu konu olmuştur. Halk, yetiştirdiği hayvanlar ve bitkiler doğrultusunda bir yemek kültürü oluşturmuş ve bu doğrultuda yemeklerini adlandırmıştır.

II. BÖLÜM

NEVŞEHİR'İN KOZAKLI İLÇESİNDE AD VERME GELENEĞİ

2.1. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği

2.1.1. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Kişilere Yönelik Ad Vermeler

Ad verme geleneği Türkiye'de çeşitli geleneklerle yaşatılmaktadır. Biz burada bu geleneğin Kozaklı ilçesindeki yansımaları üzerinde duracağız. Kozaklı ilçesinde, kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde ad verme geleneğiyle ilgili pek çok bilgiye ulaştık.

Kozaklı ilçesinde, çocuğa adın ne zaman verileceği konusunda bir âdet yoktur. Ad verilmesinde uğurlu ya da uğursuz kabul edilen günlere de rastlanmaz. Ad vermek için herhangi bir gün ya da saat seçimi yapılmaz. Çocuğun doğumundan sonra, birkaç gün içinde adının verilmesine önem verilir.

İlçede ad verilirken yapılan, büyük bir tören yoktur. Çocuğun adının verilmesi aile arasında küçük bir törenle kulağına ezan okunmasıyla gerçekleşir. Ailede ezan okumayı bilen bir büyük, bu işi üstlenir. Eğer evde büyükbaba veya başka bir büyük varsa, çocuğun babası bu işi üstlenmez. Bu büyüğe duyulan saygıyla alakalı bir durumdur. Köyün ya da mahallenin imamı tarafından da çocuğun kulağına ezan okunabilir. Bu iş için imamın seçilmesinin nedeni ise; yapılan işin kutsiyetini arttırma isteğidir. Ezanı okuyacak kişi çocuğu kucağına alır, sağ kulağına çocuğun rahatsız olmayacağı yükseklikte bir ses tonuyla ezan okur. Ardından çocuğa verilmek üzere seçilen ismi üç defa tekrarlar. Bundan sonra çocuğa “Yaşın da adın gibi uzun olsun, ömrün bereketli olsun” gibi dualar edilir. Ad verildikten sonra bir mevlûd yapılmaz. Çocuğa ad verilmesi böylece gerçekleşmiş olur.

Bazı bölgelerde görülen, çocuğun huyunun ad veren kişiye benzeyeceği inancı Kozaklı ilçesinde de mevcuttur. Çocuğa ad verilirken kimi zaman imamların seçilmesi biraz da bu yüzdendir; çünkü ilçenin köylerinde ve kasabalarında imamlar daima saygı duyulan kimseler olmuştur.

İlçede, –hâlâ eskisi kadar devam ettirilmiyor olsa da- bir âdet dikkati çekmektedir. Ezan okuyan kişi, ezan okuduktan sonra çocuğun ağzına tükürür ve bu şekilde ezan okuyan kişinin huyunun çocuğa geçeceğine inanılır.

Çocuğa ad seçilmesi ilçede önem verilen bir konudur. Bu konuda eskiden babaanne ve büyükbaba tamamen söz sahibiyken, günümüzde karı-kocanın çocuğa verecekleri adda söz sahibi olduğunu görüyoruz. Ancak ilçede, hâlâ eski geleneği devam ettiren aileler vardır. Çocuğa ad verme işi genelde çocuğun annesinin ailesine bırakılmaz; çünü bu, çevre tarafından pek hoş karşılanan bir durum değildir. İlçede bu konudaki yaklaşım, ad verme işini erkek tarafının yapması gerektiği yönündedir.

Çocuğa kimin ya da neyin adının verileceği konusu da ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. İlçede, bir aile büyüğünün adını çocuğa vermek için ölmüş olması gerekmez. Büyükbaba ya da babaannenin ismi, onlar hayatta iken de çocuğa verilebilmektedir. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde gördük ki, çocuğa babaanne ya da dedenin isminin verilmesi çok yaygın bir gelenektir ve hâlâ devam etmektedir. Ad verme işinde büyükbaba ve babaannenin söz sahibi olduğunu söylemiştik. Eğer bu aile büyükleri hayattaysa çocuğa, ad verilecek dönem içerisinde herhangi bir ismin koyulması yönünde bir fikir beyan etmezler ve ayrıca kendi adlarının koyulmasını istediklerini de dile getirmezler, bunu oğullarının ve gelinlerinin düşünmesini beklerler. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde öğrendik ki, büyüklerin adının koyulmaması aile içerisinde kırıngılığa dahi sebep olabilmektedir. Kaynak kişiler, çoğu zaman büyükbabayla yada babaanneyle

aynı ada sahip olan toruna, bu büyükler tarafından ayrı bir ilgi ve alaka gösterildiğini belirtmektedir.

Çocuğu olan karı-koca, bundan önce doğan çocuklarına aile büyüklerinden birinin adını verdiyse, örneğin daha önce dünyaya gelen çocuğuna babaannesinin ismi verildiyse, oğluna büyükbabasının ismini vermesi beklenmez; bu artık varsa ailenin diğer oğlunun görevi olarak görülmektedir. İlk çocuğuna aile büyüklerinden birinin adını koyan aile, ikinci çocuklarına ad vermede -aile büyüğü yeni bir ad teklif etmezse- özgür iradeye sahiptir. Ancak artık günümüzde eşler, bir saygı ifadesi olarak çocuğuna aile büyüğünün adını koyduktan sonra, ikinci çocuğunun adını kendileri seçmektedir.

Çocuğa ad olarak, kız tarafından bir büyüğün adı, o büyük yaşıyor olsa da olmasa da verilmez. Kız tarafından bir büyüğün adının verilmesi de ilçede, çevredeki insanlar tarafından hoş karşılanan bir durum değildir. Bunun nedeni gelin olan kızın artık, erkek tarafının ailesinin bir ferdi olarak görülmesidir.

Yeni doğan çocukların hastalıktan ölmesinin, eskiden köyde çok sık karşılaşılan bir durum olduğu kaynak kişiler tarafından belirtilmektedir. Böyle bir olay gerçekleştiğinde, ölen çocuğun ismi, ardından doğan çocuğa verilmektedir.

Çocuklara çift ad verme, eski dönemlere bakıldığında çok sık karşılaşılan bir durum değildir. Ancak günümüze doğru yaklaşıldıkça bu durum giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı kimseler çift ad verilen çocuğun daha zeki olacağı inancıyla çocuklarına çift ad vermeyi tercih etmektedir. Bazı ailelerse, aile büyüklerini kırmamak için, koydukları adı beğenmemeleri nedeniyle, ikinci ad olarak onlarca kulağa daha modern gelen bir adı koymayı tercih etmektedir; ancak kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde gördük ki bazı aile büyükleri bu durumu çok da hoş karşılamamaktadır. Bazı ailelerse,

çocuğa aile büyüğünün ismini verdikten sonra isme daha modern bir hava katmak amacıyla adın sonuna “nur, gül, can” gibi ifadeler eklemektedir. Örneğin; “Şükrannur”, “Osmancan”, “Ayşenur” adları ilçede bu şekilde oluşturulmuş adlardandır.

Kimi zaman çocuğa verilecek ada karar verilemediği, ya da kimin ad vereceği konusunda anlaşmazlık yaşandığı durumlar olabilmektedir. Böyle durumlarda isimlerin kâğıtlara yazılarak kura çekilir ve kurada çıkan ad çocuğa ad olarak verilir.

Kaynak kişiler ilçede, eskiden arka arkaya kız çocuğu olan ailelerin, erkek çocuğuna olan özlemlerini dile getirmek için Yeter, Döne gibi adlar verdiklerini, çocukları yaşamayan bazı ailelerin ise, yeni doğan çocuklarının yaşaması dileğiyle Dursun, Durmuş gibi adlar verdiklerini belirtmiştir. İlçede günümüzde verilen bu tarz adların verilışı bu sebepler değil, aile büyüğünün adı olması sebebiyledir.

Dünya üzerinde an fazla rastlanan ad olduğu belirtilen “Muhammed” adına ilçede pek fazla rastlanmaz; ancak son yıllarada Muhammed Emir, Muhammed Resul, Muhammed Ali ve Muhammed Kerim gibi çift ad şeklinde kullanılması çok sık karşılaşılan bir durumdur.

İlçede erkeklerde en çok rastlanan adlar “Mehmet” ve “Mustafa” dır. Kadınlarda ise; “Fatma”, “Ayşe”, “Fadime” ve “Hatice” adı sıkça karşılaşılan adlardandır.

Kozaklı ilçesinde ulaşmış olduğumuz kişi adlarını, daha önce yapılmış olan tasnifleme çalışmalarının ışığında ve elimizde bulunan malzeme doğrultusunda kaynaklarına göre şu şekilde sınıflandırdık:

1. Dinî adlar

- a) Allah'ın ad ve sıfatları: Aziz, Baki, Celil, Cemil, Cemal, Cabbar, Hamit, Kadir, Kemal, Kerim, Kerem, Metin, Muhsin, Rakıb, Vahid vb.
- b) Peygamber adları ve sıfatları: Muhammed, Ahmet, Mahmut, Mustafa, Emin, Zekeriyya, Şuayb, İbrahim, Süleyman, Adem, İsmail, Musa, İsa, Salih, Yunus, Musa, Yakub vb.
- c) Dinî anlam ifade eden diğer adlar: Yasin, İslam, Talha, Enes, Osman, Ali, Ömer, Burak, Hüseyin, Hamza, Hazret, İsrail, Mikail, Hatice, Havva, Nisa, Nisanur, Kübra, Ayşe, Fatma, Rukiye, Şeyma, Ümmügülsüm, Zeynep, Sümeyye, Asiye, Rabia, Elif, Firdevs, Esmâ, Seyfullah, Abdullah, Hacı, Furkan vb.
- 2. Doğayla ilgili adlar: Kiraz, Gül, Çiğdem, Yasemin, Cansu, Derya, Sema, Gülçiçek, Şahin, Doğan, Arslan vb.
- 3. Doğum zamanı ile ilgili adlar: Ramazan, Recep, Şaban, Muharrem, Cuma, Bayram, Arife, Kadir, Mevlüt, Berat vb.
- 4. Çocuğun ilk veya son doğduğunu bildiren adlar: İlknur, İlkay, Tekgül, Songül, Soner vb.
- 5. Çocuğun yaşaması dilenen adlar: Dursun, Durdu, Duran, Yaşar.
- 6. Farklı cinsiyette çocuk beklentisini ifade eden adlar: Yeter, Döndü, Döne.
- 7. Milliyet bildiren adlar: Gürcü, Türkan.
- 8. Camiden alınan adlar: Hazret, Yasin, Hanif, Nedim, Nadir, Bekir, Baki, Ramazan, Recep, Abdullah vb.

Çocuğa nüfusta kayıtlı olan adının dışında verilen, göbek adı ve takma adı da olabilmektedir. Bu adların Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği içerisindeki yeri şöyledir:

2.1.1.1. Göbek Adı

Kozaklı ilçesinin merkezine ve bazı köy ve kasabalarına yaptığımız alan gezilerinde görüştüğümüz kaynak kişilerden, göbek adı verme geleneğinin

olduğu yönünde bir bilgiye rastlamadık. Bu gelenek eskiden varolup günümüzde unutulmuş olabilir ya da ilçenin ad verme geleneği içerisinde böyle bir âdete hiç yer verilmemiş de olabilir.

2.1.1.2. Takma Ad(Lakap)

2.1.1.2.1. Kişilere Verilen Takma Adlar

Kozaklı ilçesinde yaptığımız alan araştırmasında, giderek azalmakla beraber, takma ad verme geleneğinin hâlâ devam ettiğini gördük. İlçede halk, bir kişinin sadece adını söylediğinizde tanımakta zorlanırken, takma adıyla birlikte söylediğinizde rahatlıkla tanımaktadır.

Takma ad, insanlara gelişigüzel verilmez. Bu durum Kozaklı ilçesinde de böyledir. Eski dönemlerde bir kahramanlık gösterene kadar çocuğa ad verilmediğini daha önce belirtmiştik. İlçe de yaptığımız araştırmada da gördük ki, kişiye herhangi bir olaydan, sergilediği bir davranıştan ve ya fiziksel bir durumundan vb. dolayı bir ad takılana kadar kişi, sülaleye takılan ad ile ve anne ya da babasının lakabı ile anılmaktadır. Halk yukarıda saydığımız durumlardan birini gözlemlediğinde ise, kişi artık ilçede kendi lalabıyla anılmaktadır.

İlçede yaptığımız alan gezilerinde gördük ki erkekler, kadınlara oranla daha fazla lakap almaktadır. Bunun nedeninin, ilçede erkeklerin sosyal hayatta daha aktif olması olduğu söylenebilir. Ayrıca, kadınlara verilen lakapların seçimi ile erkeklere verilen lakapların seçimi arasında da farklar mevcuttur. Bir erkeğe kulağa kaba gelen öküz, eşek gibi lakaplar verilebiliyorken, kadınlara bu tarz lakaplar verilmez. Kadınlara verilen lakaplar ve bu lakapların kullanılışı kadının sosyal hayattaki duruşuyla yakından alakalıdır. Lakap almış olan kadın çevrede ve aile içerisinde sözünü dinleten yapıda bir insan ise, kadının üye olduğu aileden bahis açıldığında, eşinden

ya da çocuklarından bahsedildiğinde, aileyi tanıtmak için sülale lakabından sonra kadının lakabı kullanılır. Aksi takdirde kadının lakabı sadece bizzat kendisiyle ilgili bir durum olduğunda kullanılır. İlçede gördük ki, bahsettiğimiz ikinci durum daha yaygındır.

İlçede kişilere, tek bir lakap verilebildiği gibi birden fazla lakap da verilebilmektedir. Kişiden bahsedilirken birden fazla lakabı varsa aldığı lakaplar peş peşe sıralanmaz. Kişi, o anda akla gelen ya da duruma uygun düşen lakabı ne ise o lakapla anılır; çünkü kadınlar sadece kadınlar arasında bilinen bazı müstehcen lakaplar alabilmektedir ve bu lakaplar her ortamda dile getirilmez. Aynı durum erkekler için söz konusu değildir. Erkekler, toplum içerisindeki duruşlarının bir sonucu olarak müstehcen bir lakaba sahip olsa dahi bu lakap günlük hayat içerisinde rahatlıkla kullanılabilmektedir.

İlçede, büyüklere olan saygının bir ifadesi olarak, gençler kendinden yaşça büyük birinden bahsederken onu takma adıyla tanıtmaktan kaçınırlar.

İlçede yapmış olduğumuz alan gezilerinde ulaştığımız takma adları elde bulunan verilere göre sınıflandırmaya çalıştık. Verilişinde etkili olan nedenlere göre takma adlar şöyledir:

2.1.1.2.1.1. Olaylara Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar

Ağa (Hurşit Ünal) : Köyün zengin sayılan insanlarından biri olması nedeniyle verilmiştir.

Bici Bici (Fatma Atsan): İneğini “bici bici” diyerek çağırması nedeniyle verilmiştir.

Bay Bay (Mustafa Çelik): Askere giderken onu uğurlayan karısına arkasını dönüp el sallaması nedeniyle verilmiştir.

Bitli Şerife (Şerife Turgut):Sık sık bitlenmesi nedeniyle verilmiştir.

Cacık G.tü (Fadime Aral): Çok fazla cacık topladığı için verilmiştir. Cacık ilçede bahar aylarında yetişen, madımak ve madımalak gibi isimler de verilen, yemeği yapılan bitkinin adıdır.

Cırık (Ömer Beyoğlu): Tarlalar sürülürken traktörün arakasında sıralı sıralı cırık kuşları bitki tohumu ve küçük böcekleri toplarlarmış. Bu kişi de devamlı aynen cırık kuşu gibi dümdüz çizgiyi takip eder gibi yürürmüş. Cırık takma adı kendisine bu olay nedeniyle verilmiştir.

Cicili (Şükran Bülbül): Küçükken tencere ve tabakla oynamayı çok sevmesi nedeniyle verilmiştir.

Cılbır (Mehmet Demir): Cılbır yemeğini çok sevmesi ve sürekli bu yemeği yemesi nedeniyle verilmiştir.

Çirtme (Cafer Gürbüz): Çirtme yemeğini çok sevmesi nedeniyle verilmiştir. Çirtme, yörede pancarla yapılan bir yemeğin adıdır.

Çelebi (Hüseyin Tan): Okulda çok başarılı bir öğrenci olması nedeniyle verilmiştir.

Cülle (İbrahim Yücel): Keklik avlaması nedeniyle verilmiştir.

Dokuz itli (Mehmet Doğan): Çobanlık mesleğinden dolayı çok fazla köpeği olması nedeniyle verilmiştir.

Ekiz (Ahmet Yahşi): İkizi olması nedeniyle verilmiştir. İkiz kelimesi ilçede 'ekiz' şeklinde telaffuz edilmektedir.

Ekiz (Mehmet Metin): İkiz kardeşi olması nedeniyle verilmiştir.

Fino (Bekir Atsan): Evin en küçük çocuğu olması nedeniyle verilmiştir.

Fol (Hacı Çelik): Ailenin en küçük çocuğu olması nedeniyle verilmiştir.

Gicimikli (Celal Güven): Sedef hastası olması nedeniyle verilmiştir.

Girveli (Mehmet Sert): Eşinin, Kayseri ilinin Girve ilçesinden olması nedeniyle verilmiştir.

Hırsız (Kadir Sert): Hırsızlık yapması nedeniyle verilmiştir.

Horruk (Muharrem Yavuz): Sürekli olarak, burnunu silmek yerine çekmesi nedeniyle verilmiştir.

Höppük (Fadime Durmuş): Çocukken annesinin kucağında hareket edişi hüppük kuşunun çırpınışına benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

İstilli (Fethi Güven): Çok fazla sigara içmesi nedeniyle verilmiştir.

Kadı (Durmuş Yıldız): Küçükken Sınıf başkanı olması nedeniyle verilmiştir.

Kalan (Hacı Çoban): Çok geç evlenmesi nedeniyle verilmiştir.

Kalfa (Ramazan Türkoğuz): İlkokuldayken sınıf başkanı olup öğretmene yardımcı olması nedeniyle verilmiştir.

Keçi Mahir (Mahir ŞEN): Babası o küçük yaşlarda iken bir keçi satın almış. Babasına; “Bu keçilerin kafasında neden çivi var?” diye sormuş. Babası ve bu lafı duyanlar tarafından kendisine bu lakap verilmiştir.

Kedili (Ahmet Aydın): Kedili köyünden çok inat, hareket etmeyen bir öküz getirmesi nedeniyle verilmiştir.

Keş (Hacı Şenel): Gençliğinde çok içki içmesi nedeniyle verilmiştir.

Kıç atan (Rüstem Atsan): Sekerek yürümesi nedeniyle verilmiştir.

Kıllı (Muzaffer Üstündağ): Küçükken teyzesinin kızının kendisini kıllı diye sevmesi nedeniyle verilmiştir.

Kılamık (Osman Attila): Sürekli, tarlalardan kılamık otu toplaması nedeniyle verilmiştir.

Kız Mehmet (Mehmet Çelik): Bayanların yaptığı işlerle uğraştığı gözlemlenmesi nedeniyle verilmiştir.

Kili pancar (Zeliha Yeni): Tarlası az olduğu için kililere pancar ekmesi nedeniyle verilmiştir. Kili tarla sınırlarına verilen addır.

Kirli (Mehmet Şen): Askere gideceği zaman Avanos'ta bir pantolon giymiş ve bu pantolon kirli ve yırtıkmiş. Döndüğünde de aynı pantolonun üzerinde görülmesi nedeniyle bu takma ad verilmiştir.

Kokuk (Asuman Çelik): Pis kokması nedeniyle verilmiştir.

Köpürük (Ayşe Özkan): Konuşurken ağzının köpürmesi nedeniyle verilmiştir.

Kösnük (Hanif Özkan): Bahçede çalışırken toprağı belle tepmesi nedeniyle verilmiştir.

Kötü Para (Fadime Özcan): Geçmiş zamanların birinde eski ve paslı, tedavülden kalkmış bir para bulması ve bulduğu paranın değerinin olmaması nedeniyle verilmiştir.

Küllük (Osman Yüksel): Küllük varlıklı ve ev sahibi olan kişilere verilen bir addır. Evi olması nedeniyle kendisine bu lakap verilmiştir.

Külüştür (Hilmi Asil): Çok çalışması nedeniyle verilmiştir.

Mantıcı (Seyfettin Bülbül): Mantı yemeğini çok sevmesi nedeniyle verilmiştir.

Morruk (Gürcü Erbay): Rengi değişip morarınca kadar iş yapması nedeniyle verilmiştir.

Panter (Fahrettin Attila): Bir kavga olduğunda karşısındaki insana panter gibi atılması nedeniyle verilmiştir.

Pis Emin (Doğanay): Temizliğe çok dikkat etmemesi nedeniyle verilmiştir.

Sarhoş Şükrü (Şükrü Aral): Çok içki içmesi nedeniyle verilmiştir.

Siniri B.klu (Mehmet Şenel): Tuvaletini tutamaması nedeniyle verilmiştir.

Sırkıtma (Makbule Ceran): Ailenin son çocuğu olması nedeniyle verilmiştir.

Şipir (Hüsnü Demir): Yağan yağmurun altında durup ıslanmasının görülmesi nedeniyle verilmiştir.

Takbaş (Mehmet Çelik): Şapkasını başından hiç çıkarmaması nedeniyle verilmiştir.

Tıs tıs Hasan (Hasan Şen): Astım hastası olması sebebiyle iş yaparken nefes almakta güçlük çekmesi nedeniyle verilmiştir.

Topraksız (Mehmet Ateş): Topraksız, tarlası olmayanlara verilen bir addır. Toprağı olmaması nedeniyle kendisine bu lakap verilmiştir.

Toybuk (Ali Osman Metin): Çok sık Tuborg marka bira içmesi nedeniyle verilmiştir.

Uzaylı (Mustafa Şen): Evde buzdolabı ve televizyon olmasına rağmen evine elektrik bağlatmamış ve aydınlatmayı da gaz lambası ile sağlamış. Bu ilginç olaydan dolayı kendisine uzaylı lakabı verilmiştir.

Yalama (Ömer Özkan): Sarışın olması ve güneşte çabuk yanması nedeniyle dudakları çok kurumaktadır. Dudaklarını çok sık yalaması nedeniyle bu lakap verilmiştir.

2.1.1.2.1.2. Konuşma Özelliklerine Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar

Ciktelik (Şahin Doğan): Konuşmasının “ciktelik kuşu”nun ötüşüne benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Civcık (Ayşe Yahşi): Eşinin vefatından sonra çok hızlı konuşmaya başlaması nedeniyle verilmiştir.

Culuk (Mehmet Aydın): Konuşması hindi sesine benzetilmesi nedeniyle verilmiştir. “Culuk” ilçede hindiye verilen addır.

Pana bak (Necip Özkan): “Bana bak” yerine “pana bak” demesi nedeniyle verilmiştir.

Tazikli Zarife (Zarife Özkan): Süratli konuşması nedeniyle verilmiştir.

Tıtı (Necati Yavuz): Çok iyi konuşamaması nedeniyle verilmiştir.

Vici vici Hasan (Hasan Korkmaz): Konuşurken kelimenin bitimindeki sesleri yutması nedeniyle verilmiştir.

Zira Mustafa (Mustafa Yıldırım): Konuşurken “zira” kelimesini çok kullanması nedeniyle verilmiştir.

2.1.1.2.1.3. Fiziksel Özelliklere Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar

Accık (Asiye Metin): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Al oğlan (Rafet Ceran): Suratının kırmızı olması nedeniyle verilmiştir.

Alaman (Hanim Özcan): Babasının 5 kızının içinde tek sarışın olan olması nedeniyle verilmiştir.

Ayhan (Ellez Bülbül): Ten renginin ayhan patlıcanına benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Bıyıklı (Şükrü Bülbül): Çok uzun bıyıklara sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Burunsuz (Niyazi Ceran): Burnunun kesik olması nedeniyle verilmiştir.

Cantı kırık (Gökhan Özkan): Çocukken ayağını kırması nedeniyle verilmiştir.

Cıbrır (Mustafa Çelik): Kel olması nedeniyle verilmiştir.

Civil (Süleyman Şimşek): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Cup Baba (Mustafa Yücel): Şişman bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Cüce Arif (Arif Güler): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Çap Tevfik (Tevfik Erbay): Topal olması nedeniyle verilmiştir.

Dikine (Fatma Demir): Çok uzun boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Eli Eksik (Mevlüt Biçer): Bir elinin olmaması nedeniyle verilmiştir.

Eli Küçük (Rabia Şimşek): Doğuştan bir elinin çok küçük olması nedeniyle verilmiştir.

Gevik (Yusuf Güven): Çenesine at vurmuş ve bir iz oluşmuştur. Çenesindeki iz nedeniyle bu lakap verilmiştir.

Gobel (Mehmet Ertaş): Büyük bir karna sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Göbekli Kemalettin (Kemalettin Şen): Büyük bir karna sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Güçük (Mustafa Şahan): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Güçük (Attila Canpolat): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Gümüşbaş (Hanım Demir): Sarışın olması nedeniyle verilmiştir.

Hot (Yakup Altın): Hotunun çıkması nedeniyle verilmiştir. Hot, ilçede kalçaya verilen isimdir.

Kaniş (Kürşat Benzer): Ufak tefek yapıda bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Kara Kemal (Kemal Şen): Esmer olması nedeniyle verilmiştir.

Kara Mehmet (Mehmet Ocak): Esmer olması nedeniyle verilmiştir.

Kara Tevfik (Tevfik Uçar): Esmer olması nedeniyle verilmiştir.

Kara Mendufa (Mendufa Şimşek): Esmer olması nedeniyle verilmiştir.

Keltakka (Abidin Doğan): Kel olması nedeniyle verilmiştir.

Kıllı (Yunus Bülbül): Vücudunun epey kıllı olması nedeniyle verilmiştir.

Kıvırcık Mehmet (Mehmet Onay): Kıvırcık saçlı olması nedeniyle verilmiştir.

Kıvırcık Latife (Latife Bolat): Kıvırcık saçlı olması nedeniyle verilmiştir.

Kır Ali (Ali Aral): Sarışın olması ve ayrıca saçlarına kır düşmüş olması nedeniyle verilmiştir.

Kırmızı (Aleattin Bolat): Sarışın ve kırmızı yanaklı olması nedeniyle verilmiştir.

Kızmk (Musa Çelik): Gençliğinde gözünde çıban çıkması ve gözünün kızarması nedeniyle verilmiştir.

Kilkit (Osman Biçer): Küçükken çok kuvvetli bir çocuk olması nedeniyle verilmiştir.

Kilkit (Kemal Erbay): Dişlerinin seyrek olması nedeniyle verilmiştir. Kilkit, halı dokunan tezgâha verilen addır. Araları seyrek bir şekilde yapılmıştır. Dişlerin seyrekliği bu duruma benzetilerek bu lakap verilmiştir.

Koç (Murtaza Yıldız): İri yapılı bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Kolu Kırık (Muzaffer Berk): Kolu kırıldıktan sonra yanlış kaynaması nedeniyle verilmiştir.

Kör Mehmet (Mehmet Ünal): Gözlerinin görmemesi nedeniyle verilmiştir.

Kör Sabri (Sabri Baran): Gözlerinin görmemesi nedeniyle verilmiştir.

Kör Havalı (Musa Aydın): Gözlerinin görmemesi nedeniyle verilmiştir.

Kulaklı (Ali İhsan Güven): Kulaklarının büyük olması nedeniyle verilmiştir.

Kuru Zalha (Zeliha Bolat): Çok zayıf bir vücut yapısına sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Küçük (Halit Yüksel): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Küzlük (Mustafa Bulut): Geç doğması nedeniyle verilmiştir.

Lortum (Selfinaz Üstündağ): Çok iri yapılı olması nedeniyle verilmiştir.

Mazı (Mehmet Bolat): Çok iri yapılı ve kısa olması nedeniyle verilmiştir.

Mitcik (Şaziye Şimşek): Kısa boylu olması nedeniyle verilmiştir.

Mot (Navga Yücel): Ayağının yanması nedeniyle verilmiştir. “Mot” kelimesi, ilçede yanık anlamında kullanılmaktadır.

Pürçüm (Ümmühan Bülbül): Sarışın olması ve yüzünün sık sık kızarması nedeniyle verilmiştir.

Saddamoğlu (Kenan Aydın): Çok uzun saçlı ve sakallı olması nedeniyle verilmiştir.

Sağır Hakkı (Hakkı Yüksel): Kulaklarının ağır işitmesi nedeniyle verilmiştir.

Sarı (Mahmut Yüksel): Sarışın olması nedeniyle verilmiştir.

Sarı Sultan (Sultan Kılıç): Sarışın olması nedeniyle verilmiştir.

Sarı tay (Kezban Şen): Sarışın ve güzel bir bayan olması nedeniyle verilmiştir.

Şadı (Ayşe Üstündağ): Çirkin olması nedeniyle verilmiştir.

Tapcan (Döndü Ceran): Çok güzel bir bayan olması nedeniyle verilmiştir.

Tavşan (Duran Yıldız): Ayağının sakat olması nedeniyle verilmiştir.

Tek Bıyık (Halil Tunç): Bir bıyığının eksik olması nedeniyle verilmiştir.

Topal Mahmut (Mahmut Yıldırım): Kazada topal olması nedeniyle verilmiştir.

Topal Duran (Duran Sığırtmaz): Topal olması nedeniyle verilmiştir.

Üllüp (Servet Metin): Çok zayıf ve kısa boylu bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Zühtü koç (Mustafa Yıldız): İri yapılı olması nedeniyle verilmiştir.

Yedek diş (Osman Çelik): Takma diş yaptırdıktan sonra verilmiştir.

2.1.1.2.1.4. Mizaca Bağlı Olarak Verilen Takma Adlar

Ardik (Mehmet Irmak): İnatçı bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Beş akıllı (Abdullah Atlas): Çok kararsız bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Buçuk (Enver Çelik): Halkın söyleyişiyle ‘her tarafa buçuklanması’ nedeniyle verilmiştir. “Buçuklanmak” fiili ilçede, her ortama, her muhabbete dahil olmaya çalışmak anlamında kullanılmaktadır.

Cik cik Hasan (Hasan Çelik): Çok konuşması ve sır tutamaması nedeniyle verilmiştir.

Cinli Ahmet (Ahmet Uçar): Haksızlığa tahammül edememesi ve sert bir mizaca sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Coruk (Mustafa Yılmaz): İnatçı olması nedeniyle verilmiştir.

Coruk (Mehmet Aydın): İnatçı olması nedeniyle verilmiştir.

Cömbül (Mehmet Bülbül): Çok cömert bir kişiliğe sahip olması nedeniyle verilmiştir. “Cömbül” kelimesi ilçede cömert anlamında kullanılmaktadır.

Çamur (Salih Atlan): Üçkâğıtçı olması ve çamura yatması nedeniyle verilmiştir.

Cinli (Ali Bülbül): Delidolu bir kişiliğe sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Çankaya (Hacı Musa Sofuoğlu): Delidolu, bir söylediği diğerini tutmayan bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Çingen (Hatice Yavuz): Geçimsiz olması nedeniyle verilmiştir.

Çiş Döndü (Döndü Yavuz): Konuşmalarına dikkat etmemesi ve çok fazla küfretmesi nedeniyle verilmiştir.

Daddüllü (Osman Doğan): Çok hareketli, atak ve sağa sola sıçrayan bir yapısı olması daktiloya benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Dalgalı (İbrahim Ercan): Unutkan olması nedeniyle verilmiştir.

Deli Dudu (Dudu Şimşek): Halkın söyleyişiyle “saklısı düğün evinde” olması nedeniyle verilmiştir.

Deli Elif (Elif Ceran): Halkın söyleyişiyle “kimseye kemiğini kemirtmemesi” nedeniyle verilmiştir.

Deli Sultan (Sultan Kılıç): İnatçı olması nedeniyle verilmiştir.

Deli ot Şâkir (Şâkir Özgür): Çok sert bir mizacının olması nedeniyle verilmiştir.

Eşek Nail (Nail Şahan): Kaba bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Fıstılla (Ümmühan Şahin): Saf ve lafını bilmez bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Havus ağa (Mehmet Yoldaş): Çok kırılgan bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Hayta (İsmail Altay): Gençliğinde çok yaramaz, yerinde duramayan bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Homuk (Abdullah Atlan): Somurtkan ve sert mizaçlı bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Kara Mehmet (Mehmet Cihan): Varyemez olması nedeniyle verilmiştir.

Kırış (Mehmet Hatipoğlu): Çok titiz olması nedeniyle verilmiştir.

Öküz Hacı (Hacı Metin): Kaba bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Paslı demir (Döndü Yılmaz): Temizliğe çok önem vermemesi nedeniyle verilmiştir.

Pısıklı (Musa Şenel): Çocuklardan bile ürkecek derecede korkak olması nedeniyle verilmiştir.

Püf (Rüstem Çelik): Paraları bile ütülecek derecede titiz ve düzenli olması nedeniyle verilmiştir.

Sallak (Hacı Hasan Tekke): Sözüne pek güven olmaması nedeniyle verilmiştir.

Savcı (Firdevs Çelik): Çok konuşması ve girdiği her ortamlarda sözünü dinletmesi nedeniyle verilmiştir.

Sülük (Süleyman Ocak): Halkın söyleyişiyle “lafın peşine çok düşmesi” nedeniyle verilmiştir.

Şebek (Tuğrul Atsan): Esprili bir kişiliğe sahip olması nedeniyle verilmiştir.

Şevik (Cafer Özden): Çok aceleci bir insan olması nedeniyle verilmiştir. “Çevik” kelimesi halk ağzında “şevik” şeklinde telaffuz edilmektedir.

Tembel Mustafa (Mustafa Şahin): Tembel bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Tos Ömer (Ömer Yeşilyurt): Çok kırılgan bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Tuz küpü (Mustafa Demir): Asık suratlı ve aksi bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Zırık (Zarife Bolat): Kimseden çekinmeyen bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Zotturu Şükrü (Şükrü Şen): Halkın söyleyişiyle “zom zom gelip, zom zom gitmesi”, diğer bir söyleyişle dik başlı bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Zotu Mehmet (Mehmet Yıldırım): Kaba kuvvete meyilli bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

2.1.1.2.1.5. Meslek Gruplarına Bağlı Olarak Verilen Adlar

Bakkal Hakkı (Hakkı Yüksel): Bakkal işletmesi nedeniyle verilmiştir.

Bekçi Bayram (Muzaffer Şimşek): Bekçi olması nedeniyle verilmiştir.

Berber Musa (Musa Sever): Mesleğinin berberlik olması nedeniyle verilmiştir.

Çoban Mahir (Mahir Çelik): Mesleğinin çobanlık olması nedeniyle verilmiştir.

Demirci Durmuş (Durmuş Özkan): Mesleğinin demircilik olması nedeniyle verilmiştir.

Keçeli (Osman Demir): Mesleğinin çobanlık olması nedeniyle verilmiştir.

Kevraza (Ali Ceran): Yörede eskiden halı dokunurmuş. Halı dokunduktan sonra berkiştirme (sıkılaştırma) işine “kervaza” denir. Halı dokumacılığı yapması nedeniyle, bu zanaatla alakalı bir kelime kendisine takma ad olarak verilmiştir.

Taştan (Şükrü Doğan): Taş kırma işiyle uğraşması nedeniyle verilmiştir.

Tıngırcı (Zabit Dede): Ramazan davulcusu olması nedeniyle verilmiştir.

Usta (Osman Çalışkan): Ağaç ustası olması nedeniyle verilmiştir.

2.1.1.2.1.6. Dini Özelliklere Bağlı Olarak Verilen Adlar

Hacı Şıkı (Osman Doğan): Namazına çok dikkat eden bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Molla (Talat Aydın): Çok dindar bir insan olması nedeniyle verilmiştir.

Soku Mehmet (Mehmet Bolat): Daha yedi yaşındayken namaza başlaması nedeniyle verilmiştir.

2.1.1.2.1.7. Bir Ünlüye Benzetilmeye ya da Hayranlık Duymaya Bağlı Olarak Verilen Adlar

Cansın (Seyfullah Berk): Bir filmdeki karaktere benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Ces (Mustafa Güven): Bir dizideki Ces adlı karaktere benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Cüneyt (Ramiz ATİLLA): Cüneyt Arkın' a benzemesi nedeniyle verilmiştir.

Kazmacı (Süleyman Gören): Radyocu Süleyman Kazmacı'ya hayranlık duyması nedeniyle verilmiştir.

Kukla (Selda Atsan): Bir çizgi film karakterine benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

Tom (Mustafa Arık): Bir dizideki Tom adlı karaktere benzetilmesi nedeniyle verilmiştir.

2.1.1.2.1.8. Veriliş Nedeni Unutulmuş Olan Takma Adlar

Tostu, Çakıcı, Kök Mehmet, Tırıs Mehmet, Selli Osman, Haçik, Kavas, Nardan, Top Hasan, Dişli Hüseyin, Kabak, Tirio, Gedevle, Tınnık, Tülü, Mıdık, Filik, Nakış, Gege, Kıyma, Motor Osman, Dındır Rıza, Kangış, Hocculu.

2.1.1.2.2. Sülalelere Verilen Takma Adlar

Kozaklı ilçesinde, hemen her sülalenin kuşaklar öncesinde almış olduğu bir takma adı vardır. İlçede yaptığımız alan gezilerinde gördük ki, genellikle bir sülaleye takma ad verilirken, bu takma ad bu sülaleye ait olsun diyerek verilmez. Kuşaklar öncesinde ailenin bir büyüğüne verilmiş olan lakap, zaman geçtikçe ailenin adı olarak anılmaya başlar ve sonunda bir sülaleye ait olan lakap olarak karşımıza çıkar. Kimi zaman da sülaleye verilen takma ad sülaleye mensup birden fazla kişinin mizaç veya fizikî özelliğini yansıtan bir kelime olmaktadır.

İlçede bir kişiyi tanımakta ve tanıtmakta sülale adı çok önemli bir rol oynar. Halk bir kişiden bahsederken önce sülale adını, daha sonra lakabını dile getirir. Hatta kimi zaman durum öyle bir hal alır ki kişi, hem sülale adıyla hem babasının ya da dedesinin lakabıyla hem de kendi lakabıyla anılır.

İlçede, günümüzde hâlâ takma adıyla tanınan sülaleler olduğu gibi, soyisimleriyle tanınan sülaleler de vardır. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde bu soy isimlerinin kökeni, veriliş nedeni hakkında kesin bilgiler alamadığımız için soy isimlerin geçmiş kuşaklarda sülalenin lakabı mı olduğu, yoksa gelişigüzel olarak mı verildiği konusunda kesin bir malumatımız yoktur.

Sülalelere verilen takma adların kuşaklar öncesinde verilmiş olması, çoğu sülale adının veriliş nedeninin unutulmuş olması sonucunu doğurmuştur. Ancak kasabalarda ve köylerde hâlâ adların veriliş nedenleriyle alakalı anlatılagelen hikâyeler mevcuttur. Sülalelere verilen adların tamamının veriliş nedenine ulaşamadığımız için veriliş nedenleri konusunda bir sınıflandırmaya gidemiyoruz.

Kaynak kişilerle yapmış olduğumuz görüşmelerde gördük ki, kaynak kişilerin dikkate değer bir kısmının soyu Herikli Türkmenlerine

dayanmaktadır. İsa Özkan, “Bengü İzler” adlı eserinde, Herekli Türkmenleri hakkında geniş bilgilere yer vermiştir. Özkan, “Herekli Türkmenlerinin Anadolu’da yüzyıllarca yıldan beri kışlaktan yaylağa, yaylaktan kışlağa konup göçmüş ve günümüzde tamamına yakını yerleşik hayata geçmiş, kırk bir bini aşkın Türkmen aşiretinden biri olduğunu” belirtmektedir. Ayrıca Özkan, “Hereklilere ait ilk bilgilere 1524 tarihinde, Adana Sis(Kozan)’da rastlandığını” belirtmektedir. (Özkan, 2007: 219) Kaynak kişiler de, soyları ile ilgili sorduğumuz sorularda bize adres olarak genellikle Adana’yı göstermektedir.

Kozaklı ilçesinde yaptığımız alan gezilerinde ulaşabildiğimiz, sülalelere verilen takma adlar ve bu takma adların verilmiş nedenleri şöyledir:

Kanlıca Kasabası

Bu kasabada kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Hacıbrahimli Sülalesi, Hamzauşağı Sülalesi, Esefler Sülalesi, İstanbuluşağı Sülalesi, Durmuşlular Sülalesi, Kalburcuuşağı Sülalesi, Hacı Godallar Sülalesi, Keleşuşağı Sülalesi, Kadılar Sülalesi, Avşaroğulları Sülalesi, Cabatlar Sülalesi, Asaflar Sülalesi, Hacıaskerler Sülalesi, Osmanuşağı Sülalesi, Karabekirler Sülalesi, Büyükhasanlar Sülalesi.

Bu sülalelerden köye ilk yerleşen, “Hacı İbrahimli Sülalesi” olmuştur. “Hacıbrahimli Sülalesi”, “Hazmauşağı Sülalesi”, “Osmanuşağı Sülalesi”, “Karabekirler Sülalesi” ve “Büyükhasanlar Sülalesi” ne, sülalede büyük olan ve sözü geçen kişi her kimse onun adı verilmiştir. “Kalburcuuşağı Sülalesi”, Kanlıca kasabasına Adana’dan gelmiştir. Asıllarının çingene olduğu söylenmektedir. Bu sülale, kasabaya yerleşmeden önce, kasaba yakınlarında bir yerde çadır kurmuştur. Bunu gören kasaba halkı onları ziyarete giderler ve bu ziyaretten sonra kasabanın yerleşik ailelerinin kabulüyle “Kalburcuuşağı

Sülalesi” kasabaya yerleşir. Kasabaya yerleştikten sonra zengin olan sülaleye, varlıklı olmalarından dolayı “Kalburcuuşağı sülalesi” adı verilmiştir. “İstanbul Uşağı Sülalesi” de adından anlaşılacağı üzere İstanbul’dan gelip bu kasabaya yerleşmeleri dolayısıyla sülaleye verilmiş olan bir addır. “Hacı Godallar Sülalesi” ne bu adın verilmiş olmasının nedeni ise şöyledir; “Hacı Godallar Sülalesi”, Adana-Osmaniye’den gelmiş ve bu kasabaya yerleşmiştir. Sülalenin kasabaya yerleştiği dönemde pek çok deveye sahip olduğu ve bu develer arasında çok kısa boylu görünmeleri nedeniyle onlara, “Hacı Godallar Sülalesi” denildiği söylenmektedir. “Kadılar Sülalesi”ne bu adın verilmiş nedeni ise şöyle anlatılmaktadır; “Kadılar Sülalesi” Adana’dan gelerek bu kasabaya yerleşmiştir. Osmanlı döneminde devlet erkânının yanında çalışmaları dolayısıyla sülaleye, “Kadılar” adı verilmiştir.

Esefler, Durmuşlular, Keleşuşağı, Cabatlar, Asaflar, Hacıaskerler, Avşaroğulları adlarının sülalere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Karahasanlı Kasabası

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Okumazoğulları Sülalesi, Tavataruşağı Sülalesi, Bursauşağı Sülalesi.

“Tavataruşağı Sülalesi” ne çok fazla türkü ve atasözü söylemeleri nedeniyle bu lakap verildiği söylenmektedir. “Bursauşağı Sülalesi” ne ise adından da anlaşılacağı gibi Bursa’dan gelip köye yerleşmeleri nedeniyle bu lakap verilmiştir.

Okumazoğulları adının sülaleye verilmiş nedeni ise zamanla unutulmuştur.

Karasenir Kasabası

Bu kasabada kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Kıbıcıklar Sülalesi, Cabbaruşağı Sülalesi, Çobanhasanlar Sülalesi, Kodozoğlu Sülalesi, Yâblar Sülalesi, Haciveliler Sülalesi, Hacıgenceler Sülalesi, Keleşler Sülalesi, Civezler Sülalesi, Karababalar Sülalesi.

“Çoban Hasanlar”, “Haciveliler Sülalesi” ve “Cabbaruşağı Sülalesi” ne aile büyüğünün adının ve lakabının sülale adı olarak verildiği açıktır; ancak diğer adların niçin verildiği kaynak kişiler tarafından bilinmemektedir.

Kalecik Kasabası

Bu kasabada kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Kırımlılar Sülalesi(Çopuoğulları), Hacılioğulları Sülalesi, Alikealiler Sülalesi, Emiriler Sülalesi, Çolakahmetoğulları Sülalesi, Eselliler Sülalesi, Keçelioğulları Sülalesi, Çalıkıllar Sülalesi, Köylüoğulları Sülalesi, Boyabatlıoğulları Sülalesi, Fakılılar Sülalesi, Gökhasanoğulları Sülalesi, Adeliler Sülalesi, Gökmehtliler Sülalesi, Tabyalar Sülalesi, Deveciuşakları Sülalesi, Gebeşoğulları Sülalesi, Karahasanlılar Sülalesi, Delimehmetoğulları Sülalesi, Mollayusuflar Sülalesi, Teyrekiler Sülalesi, Kürtahmetoğulları Sülalesi, Karamusalılar Sülalesi, Hacımehtmetoğulları Sülalesi.

“Kırımlılar Sülalesi” nin köyün kurucu sülalesi olduğu söylenmektedir. Kaynak kişilerden edinmiş olduğumuz bilgilere göre, “Kırımlılar Sülalesi” Kırım’dan zorunlu göçle gelerek Erciyes Dağı eteklerine yerleşmişler, 1866 yılında ise kalecik köyünü kurmuşlardır. “Alikealiler Sülalesi”, Kalecik ilçesinde uzun süre muhtarlığı elinde bulunduran sülalelerdendir. Aile büyüklerinden “Ali” adında bir kişinin muhtarlık yapmış olması ve o dönemde muhtar olan kişiye “kaye” adının verilmesi nedeniyle aileye bu ad takılmıştır. “Fakılılar Sülalesi”ne “Hocalılar Sülalesi” de denmektedir. Sülale adını “fakih” kelimesinden almıştır. “Hacılioğulları Sülalesi”, “Çolakahmetoğulları Sülalesi”, “Gökhasanoğulları Sülalesi”, “Gökmehmetliler Sülalesi”, “Delimehmetoğulları Sülalesi”, “Mollayusuflar Sülalesi”, “Kürtahmetoğulları Sülalesi”, “Karamusalılar Sülalesi”, “Hacımehmetoğulları Sülalesi”ne bir aile büyüğünün adının ve lakabı sülale adı olarak verilmiştir.

Emirliler, Eselliler, Köylüoğulları, Boyabatlıoğulları, Adeliler, Tabyalar Deveciuşakları, Gebeşoğulları, Karahasanlılar adlarının sülalere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Gerçe Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: [Köromarlılar](#) Sülalesi, [Hasankali](#) Sülalesi, [Çakırlılar](#) Sülalesi, [Eşekaler](#) Sülalesi , [Haydarlı](#) Sülalesi, [Hamzalı](#) Sülalesi, [Halikaler](#) Sülalesi, [Kekeçler](#) Sülalesi, [Sarığözlüler](#) Sülalesi.

Sülalere bu adların verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Kapaklı Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Teslimeler Sülalesi, Hacıkağlar Sülalesi, Mırıklar Sülalesi ve Çikolar Sülalesi.

Sülelere bu adların veriliş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Kaşkışla Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale isimleri şöyledir: Avşaroğulları Sülalesi, Deliosmanoğulları Sülalesi, Tokdemiroğulları Sülalesi, İmmet Sülalesi, Hacıahmetoğulları Sülalesi ve Berzioğulları Sülalesi.

“Berzioğulları Sülalesi” ne çok varlıklı bir aile olması nedeniyle bu ad takılmıştır. “DeliOsmanoğulları Sülalesi” ne ve “Hacıahmetoğulları Sülalesi” ne ise sülalede büyük olan ya da sözü geçen her kimse onun adı ve lakabı verilmiştir.

Avşaroğulları, Tokdemiroğulları ve İmmet adlarının sülalere veriliş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Akpınar Köyü

Bu köyde, kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde gördük ki; sülalelere verilen takma adlar zamanla unutulmaya başlamıştır. Kişiler, mensup oldukları sülalelere ait isimlerle değil, soy isimleriyle tanınmaktadır. Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları ise şöyledir: Seyitoğlu Sülalesi, Mudurlar Sülalesi, Papalar Sülalesi,

Karaahmetler Sülalesi ve Pernekler Sülalesi. Sülalere verilen bu adların verilış nedenleri ise zamanla unutulmuştur.

Aylı Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Yozgat'tan gelerek yerleşmiş olan Araplar Sülalesi, Goçeler Sülalesi, Keleşler Sülalesi, Hacıellez Sülalesi, Mamılılar Sülalesi, Bekirler Sülalesi, Ellezler Sülalesi, Delikadiroğulları Sülalesi.

Bu köyde de sülalelere verilen lakapların verilış nedenleri zamanla unutulmuştur. "Hacıellez Sülalesi" ne ise aile büyüğünün adı ve lakabı ad olarak verilmiştir.

İlyas adı halk ağzında "Ellez" şeklinde telaffuz edilmektedir. Buradan anlıyoruz ki "Ellezler Sülalesi" ne aile büyüğünün adı ad olarak verilmiştir. Aynı durum Numan isminde de görülmektedir. "Numan" adı, halk ağzında "Loğmen" şeklinde telaffuz edilmektedir.

Abdi Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Eskiörenli Sülalesi, Kırımlı Sülalesi, Tıraşlı Sülalesi, Herikliuşağı Sülalesi, Hapicikli Sülalesi ve Hamaylı Sülalesi.

Sülalelere verilen bu takma adların verilış nedenleri zamanla unutulmuştur.

Doyduk Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale isimleri şöyledir: Çepiler Sülalesi, Mamalıuşağı Sülalesi, Parsiler Sülalesi, Hurşituşağı Sülalesi ve Karakürtler Sülalesi.

“Çepiler Sülalesi” ne kavgacı bir mizaca sahip olmaları nedeniyle bu lakabın verildiği söylenmektedir. “Hurşit Uşağı Sülalesi” ne, adından da anlaşılacağı gibi bir aile büyüğünün adı sülale adı olarak verilmiştir. “Karakürtler Sülalesi” ne ise Kürt olmaları nedeniyle bu ad verilmiştir.

Mamalıuşağı ve Parsiler adlarının sülalelere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Taşlıhöyük Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale isimleri şöyledir: Çakırlar Sülalesi, Kötüoğlanoğulları Sülalesi, Paşalar Sülalesi ve Karagülleler Sülalesi.

Bu lakapların verilmiş nedenleri de zamanla unutulmuştur. Sülaleler köyde, sülalelere verilen takma adlarla değil soy isimleriyle tanınmaktadır.

Belekli Köyü

Bu mahallede kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale isimleri şöyledir: Odabaşuşağı Sülalesi, Kâhyalı Sülalesi, Mürseliuşağı Sülalesi, Beyler Sülalesi.

“Mürseliuşağı Sülalesi” ne, adından da anlaşılacağı gibi sülalenin bir büyüğünün adı verilmiştir. Diğer sülalelere adların verilış nedeni ise zamanla unutulmuştur.

Hacıfakılı Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale isimleri şöyledir: Karaveliler Sülalesi, Kızıloğlanlar Sülalesi, Cedden Sülalesi, Kırachuşağı Sülalesi, Kuzluklar Sülalesi, Coruhlar Sülalesi, Civiller Sülalesi, Hotlar Sülalesi.

“Karaveliler Sülalesi” ne ad olarak bir aile büyüğünün adı ve lakabı verilmiştir. “Kırachuşağı Sülalesi” ne ise bu lakap, ailenin erkeklerinin kırac memleketlerde çalışmaya gitmesi nedeniyle verilmiştir. “Coruhlar Sülalesi” ne bu ad çok inatçı bir mizaca sahip olmaları nedeniyle verilmiştir.

Kızıloğlanlar, Cedden, Kuzluklar Sülalesi, Civiller Sülalesi ve Hotlar adlarının sülalelere verilış nedenleri zamanla unutulmuştur.

Küçükyağı Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Mendeler Sülalesi, Gillikler Sülalesi, Çiftçiahmetler Sülalesi, Yağmuruşağı Sülalesi, Bektaşkalar Sülalesi.

Bu köyde de adların verilış nedenleri de ne yazı ki zamanla unutulmuştur. Sülaleler köyde, sülalelere verilen takma adlarla değil soy isimleriyle tanınmaktadır.

Çayıçi Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Nohutlar Sülalesi, Armutlar Sülalesi, Karaahmetler Sülalesi, Cırıklar Sülalesi, Karalar Sülalesi, Sadıklar Sülalesi, Göçmenler Sülalesi, Tarıkuşağı Sülalesi.

“Karaahmetler Sülalesi” ve “Tarıkuşağı Sülalesi” daha önce de karşılaşmış olduğumuz gibi sülalede büyük olan ve sözü geçen her kimse onun adının verilmesiyle bu adları almıştır.

Nohutlar, Armutlar, Cırıklar, Sadıklar ve Göçmenler adlarının sülalelere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Çayıçi Köyü, Celilli ve Çullu olmak üzere iki kabileye ayrılmaktadır. Kuşaklar öncesinde halk arasında ortaya çıkan bir husumet sonucu sülaleler ikiye ayrılmıştır. Bugün sülaleler aralarında geçen husumeti unutmuş olmalarına rağmen, yıllar önce yaşanmış olan husumetin etkileri hâlâ görülmektedir. Örneğin köyde, Celillilerin ve Çulluların camileri ayrıdır ve her kabile kendi camisine gitmeyi tercih etmektedir.

Küllüce Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Eyüpler Sülalesi, Hacımahmutlular Sülalesi, Hakkılar Sülalesi, Şakırçavuşlar Sülalesi, Dağaslanlar Sülalesi.

“Hacımahmutlular Sülalesi”, “Hakkılar Sülalesi” ve “Şakırçavuşlar Sülalesi” aile büyüğünün ismiyle ve lakabıyla anılan sülalelerdendir. Diğer

köylerde karşılaşmış olduğumuz gibi burada da kişiler sülale isminden çok soyismiyle tanınmaktadır.

Eyüpler, Hacımahmutlular, Şakirçavuşlar ve Dağaslanlar adlarının sülalere veriliş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Merdanali Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Savranlar Sülalesi, Cangabalar Sülalesi, Hocauşağı Sülalesi, Çikooğulları Sülalesi, Yelemeler Sülalesi.

“Savranlar Sülalesi”nin bu adı almalarının nedeni geçmişte devecilikle uğraşmış olmalarıdır. “Cangabalar Sülalesi” ne bu adın veriliş nedeninin ise çok mizahçı olmalarından kaynaklandığı söylenmektedir. Bir diğer sülaleye “Yelemeler Sülalesi” adının veriliş nedeni halkın söyleyişiyle “yel akıllı olmaları” nedeniyledir.

Cangabalar, Hocauşağı ve Çikooğulları adlarının sülalere veriliş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Büyükyalı Köyü

Bu köyde kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Aşırusağı Sülalesi, Fındıklar Sülalesi, Karafakioğulları Sülalesi, Hacıhamzaoğulları Sülalesi, Albazoğulları Sülalesi, Ahmetuşağı Sülalesi, Avşaroğulları Sülalesi, Dadayuşağı Sülalesi, Kadioğlu Sülalesi, Sofular Sülalesi.

“Aşıruşağı Sülalesi”, “Fındıklar Sülalesi” ve “Karafakıoğulları Sülalesi” köyün kurucu sülalelerindenidir. “Aşıruşağı Sülalesi” ne bu adın verilmesinin nedeni, köye ilk yerleşen kişinin adının “Aşır” olmasıdır. “Fındıklar Sülalesi”ne kısa boylu olmaları nedeniyle bu lakap verildiği söylenmektedir. “Dadayuşağı Sülalesine” ise, Daday isimli bir ilçeden gelip köye yerleşmiş olmaları nedeniyle bu ad verilmiştir. “Karafakıoğulları Sülalesi”ne, sülaleden birinin ya da birilerinin Osmanlı döneminde imamlardan din eğitimi almış olduğu için bu adın verildiği söylenmektedir; çünkü bu şekilde din eğitimi alan, bilgili kimselere “fakih” adı verilmektedir. “Hacıhamzaoğulları Sülalesi”nden köyde ilk hacca giden kişi Hacı Hazma olması nedeniyle sülalesine onun adı verilmiştir. “Albazoğulları Sülalesi” ne neden bu lakabın verildiği konusunda kaynak kişilerin bir bilgisi yoktur; ancak Aydın’dan gelip köye yerleştikleri söylenmektedir. Aynı şekilde “Avşaroğulları Sülalesi” ne bu lakabın verilış nedeni bilinmemektedir; ancak bu sülalenin Adana’dan gelerek köye yerleştiği söylenmektedir. “Kadioğlu Sülalesi” ne, sülale içerisinde kadılık yapmış bir kişi olması nedeniyle bu lakap verilmiştir. “Sofular Sülalesi” dine ve ibadetlere çok düşkün olmaları nedeniyle bu lakabı almışlardır. “Ahmetuşağı Sülalesi” ne daha önce de karşılaştığımız gibi bir aile büyüğünün ismi lakap olarak verilmiştir.

Bağlıca Mahallesi

Bu mahallede kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Nadarlılar Sülalesi, Çukuroymak Sülalesi, Ümmiler Sülalesi, Cöngerler Sülalesi, Cülleninuşakları Sülalesi, Tecceller Sülalesi, Oppanlar Sülalesi, İbişler Sülalesi, Homurlular Sülalesi, Sofular Sülalesi.

“Nadarlılar Sülalesi” ne bu adın verilış nedeni sülale büyüklerinden bir kişinin Erzurum dolaylarında yer alan Nadar isimli bölgeye göç etmesi ve yıllar sonra geri dönmesi olarak açıklanmaktadır. “Cöngerler Sülalesi” ne

adının, inatçı bir mizaca sahip olmaları nedeniyle verildiği ileri sürülmektedir. “Ümmiler Sülalesi” ne sülalede çığu kişinin okuma yazma bilmemesi nedeniyle bu ad verilmiştir. “Sofular Sülalesi” ne aile büyüklerinin ibadetlerine çok düşkün olmaları nedeniyle bu lakap verilmiştir.

Cülleninuşakları, Çukuroymak, Tecceller, Oppanlar, İbişler ve Homurlular adlarının sülalelere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

Buruncuk Mahallesi

Bu mahallede kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Antepoğlu Sülalesi, Çavuşlar Sülalesi, Lahdeuşakları Sülalesi, Hatipler Sülalesi.

“Antepoğlu Sülalesi” ne bu adın verilmiş nedeni Antep’ten gelip Buruncuk’a yerleşmiş olmaları nedeniyledir. “Hatipler Sülalesi” ne bu adın verilmesinin nedeni ise sülalede hatip olan kişiler olmasıdır. “Lahdeuşakları Sülalesi” ne bu adın verilmiş nedeni, sülalenin büyüklerinden bir kimsenin, höyükte bir gömü bulması olarak açıklanmaktadır.

Çavuşlar adının verilmiş nedeni ise zamanla unutulmuştur.

Kızılkoyunlu Mahallesi

Bu mahallede kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz sülale adları şöyledir: Molla Arifler Sülalesi, Hocaogulları Sülalesi, Karıluşağı Sülalesi, Cabartlar Sülalesi, Sofular Sülalesi, Çukuroymak

Sülalesi, Küllüköyuşağı Sülalesi, Karahasanlıuşağı Sülalesi, Memikler Sülalesi, Hırışlılar Sülalesi, Köreler Sülalesi, Kareller Sülalesi, Karaahmetliler Sülalesi, Mayıllar Sülalesi, Kürtoğulları Sülalesi, İtelleler Sülalesi, Emininuşağı Sülalesi.

Bu mahalle, Kozaklı İlçesinin ilk yerleşim yeridir. Köye ilk yerleşenler “Karıluşağı Sülalesi” dir. Karı koca gelip yerleşmeleri nedeniyle sülaleye bu ad verilmiştir. “Sofular Sülalesi” ne bu adın verilmesinin nedeni ibadete olan düşkünlükleridir. “İtelleler Sülalesi” ne, çok fazla yalan söylemeleri nedeniyle, İtalyanların I. Dünya Savaşı’nda Türklere söylediği yalanlardan esinlenerek sülaleye bu adın verildiği söylenmektedir. Bu adın verilisinde, halkın yaratıcı gücünü göz ardı etmek mümkün değildir. “Karahasanlıuşağı Sülalesi”, Karahasanlı’dan gelip yerleşen bir sülaleye verilen addır. “Hırışlılar Sülalesi” ne bu adın verilmesini halk ketum olmalarıyla açıklıyor; ancak hırış kelimesinin tam manası hakkında kesin bir malumatımız yoktur. “Karaahmetliler Sülalesi”, “Molla Arifler” ve “Emininuşağı Sülalesi” daha önce de karşılaşmış olduğumuz gibi sülalede büyük olan ve sözü geçen her kimse onun adının verilmesiyle bu adları almıştır. “Kürtoğulları Sülalesi” ne Kürt lakabının verilmesi ise daha önce bir örnekte daha gördüğümüz gibi soylarının Kürtlere dayanması nedeniyledir.

Memik, Mayıllar, Köreler, Kareller, Küllüköyuşağı, Çukuroymak ve Cabartlar, adlarının sülalelere verilmiş nedenleri zamanla unutulmuştur.

2.1.2. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Yaşanılan Coğrafyaya Yönelik Ad Vermeler

Yer adları, ad verme geleneği içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yer adlarının verilmesinde o yörede yaşayan kişilerin yaşam biçimleri, duygu ve düşünce yapıları, kültürel ve sosyal durumları büyük bir rol oynamaktadır. İlçede yaptığımız alan gezilerinde, kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde gördük ki, hiç kimse yer adının verilişini basit bir nedene bağlamak istememektedir. Basit bir neden olsa dahi, bu nedeni en güzel kelimelerle süsleyerek anlatmayı tercih etmektedir. Buradan anlıyoruz ki, halk yaşadığı yerin adına en az kendi adı kadar değer vermektedir. Bunu kelimelere dökmeseler de, ilçede yaşayan hemen her kişi ad verme geleneğinin kültürlerinin önemli bir parçası olduğunu bilincindedir.

Harun Tunçel, “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler” başlıklı makalesinde, “İnsanların yaşadıkları çevreyi oluşturan elemanlara çeşitli isimler verdiklerine ve bunların o ismi kullananların dil ve ağız özelliklerine bağlı olarak değişik şekillerde söylendiğine, zaman içerisinde bir kısmının değiştiğine ya da tümüyle ortadan kalktığına ve yerlerine yenilerinin kullanıldığına” değinmiştir. (Tunçel, 2000: 24)

Kozaklı ilçesinde dil ve ağız özelliklerine göre, köy ve kasaba isimlerinin halk ağzında değişmesi çok sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin; Karesenir adı “Karasenir” şeklinde, Kalecik adı “Kaleycik” şeklinde, İmran adı “İrman” şeklinde, Akpınar adı “Ağpınar” şeklinde, günümüzde değiştirmiş bir ad olan Finili ise, “Pinili” şeklinde telaffuz edilmektedir. Bazı köylerin adları yıllar öncesinde değiştirilmiş olmasına rağmen, ilçe halkı tarafından yeni adlandırmaların çok da kabul görmediğini söylemek mümkündür.

İlçenin ilk adı olan “Hamamorta” adının verilişi, İlçede kaplıcaların bulunması nedeniyle. İlçeye Kozaklı adının verilişi konusunda çeşitli

rivayetler vardır. Bu rivayetlerden ilki, ilçede halen türbesi bulunan Kozoğlu adlı zatın adının, ilçeye ad olarak verilmiş olduğudur. Diğer bir rivayet de şöyledir; [Aydın](#) yöresi yörüklerinden "Kozak" isminde bir yörük beyinin geniş aile efradı ile birlikte hayvanları için yurt ve otlak bulma yolculuğuna çıkması ile şimdiki ismiyle anılan ve zamanında ormanlık bir alan olan Kozaklı'ya yerleşmiş olmasıdır. Bu ailenin ilk konaklama ve barınma yerinin Adana Kozan (Sis sancağı) olduğu ve buradan göç etmeleri sonucu 1700'lü yıllarda yerleştikleri bölgeye [Kozaklı](#) ismini verdikleri yoğun olarak kabul görmektedir. Diğer bir rivayet ise; bugünkü [Kozaklı](#) ilçesi sınırları içinde bulunan kaplıcalardan yükselen buharın pamuk kozasına benzetilerek ilçeye Kozaklı isminin verilmiş olduğudur.

Özkan'ın "Bengü İzler" adlı eserinden elde ettiğimiz bilgiler ışığında ikinci rivayetin doğru olma olasılığı çok daha kuvvetlidir. Özkan eserinde, "Kozaklı'ya yerleşen Türkmen aşiretlerinden olan Hereklilere, 1524 tarihinde Adana(Kozan) Sis sancağında rastlandığına ve bu Türkmenlerin 1700'lü yıllarda Nevşehir'e ve şehrin dış kesimlerine yerleştirildiğine" dikkat çekmiştir. (Özkan, 2007: 220-223)

Kozaklı İlçesine bağlı dört belediye ve yirmi üç köy bulunmaktadır. Kaynak kişilerden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda bazı köy ve kasaba adlarının verilmiş nedenleri şöyledir:

Küllüce: "Küllüce", ilçede yer alan bir köyün adıdır. Edindiğimiz bilgilere göre köy ilk kurulduğunda gül bahçelerinin çok olması nedeniyle köye "Güllüce" adının verildiği yönündedir. Gül bahçeleri kuruduktan sonra köyün adının "Küllüce" olarak değiştirildiği belirtilmektedir.

Çayıçi: "Çayıçi", ilçede yer alan bir köyün adıdır. Köyün önceki adı "Finili" dir. Köyün adı 1954 yılında değiştirilmiş olsa da, ilçede ve ilçenin diğer köylerinde hâlâ "Finili" adı kullanılmaktadır. Köye "Finili" adının verilmiş

nedenini halk, çok eskiden köyde fillerin bulunmasıyla açıklıyor. Köy halkı “Filli” olan köyün adına sonraları “Finili” dendiğini, 1954’den sonra da köyün adının “Çayıçi” olarak değiştirildiğini belirtiyor. Köye “Çayıçi” adının verilmesi gelişigüzel olmamıştır. Köyün içinden bir çay akması nedeniyle köye bu ad verilmiştir; ancak ilçe halkı tarafından yaygın olarak Finili ismi kullanılmaktadır. Bu ad ilçe halkı tarafından “Pinili” şeklinde telaffuz edilmektedir.

Küçükyağlı: “Küçükyağlı”, ilçede yer alan bir köyün adıdır. Köyün ilk adı küçük yağlı anlamına gelen “Yağlı-i Sagîr” dir. Bize anlatılanlara göre eskiden bu köyde hayvancılık yapılması ve tereyağı satılması nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Büyükyağlı: “Büyükyağlı”, ilçede yer alan bir köyün adıdır. Köyün ilk adı, büyük yağlı anlamına gelen “Yağlı-i Kebir” dir. Aynen Küçükyağlı adında olduğu gibi, eskiden köyde hayvancılık yapılması ve tereyağı satılması nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Taşlıhöyük: “Taşlıhöyük”, ilçede yer alan bir köyün adıdır. Köyün bir höyük yakınlarında kurulmuş olması nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Kapaklı: “Kapaklı”, ilçede bulunan bir köyün adıdır. Anlatıldığına göre, eskiden köyde halkın su ihtiyacını karşılayan kapaklı bir su kuyusu bulunması nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Kaşkışla: “Kaşkışla”, ilçede bulunan bir köyün adıdır. İlk adı “Kışla” olan köy, çevrede bulunan arazilere hâkim bir tepeye kurulmuştur. Bu tepe üzerinde askeri bir kışla olmasından dolayı köye bu adın verildiği söylenmektedir. Anlatıldığına göre, “Karşıkışla” olan köyün adı, sonraları değişerek “Kaşkışla” hâlini almıştır.

Belekli: “Belekli”, ilçede bulunan bir köyün adıdır. Anlatıldığına göre, köyde bulunan bir sülalenin, çocuklarını bez beleğe belemesi nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Hacıfakılı: “Hacıfakılı”, ilçede bulunan bir köyün adıdır. Köy adını “Hacı Fakih” isminden almıştır.

Kanlıca: “Kanlıca”, ilçede bulunan bir kasabanın adıdır. “Kanlıca” adının nasıl verildiği konusunda çeşitli rivayetler vardır. Bunlardan en yaygını, köyde sülaleler arasında çıkan kanlı kavgalardan dolayı, köye bu adın verildiği yönündedir.

Karahasanlı: “Karahasanlı”, ilçede bulunan bir kasabanın adıdır. Köye ilk yerleşenlerden olan Kara Hasan adlı kişinin, babasına çok düşkün olması nedeniyle yaşadığı yere "Sadıkali" dendiği ve bu ismin sonraki dönemlerde “Karahasanlı” olarak değiştirildiği belirtilmektedir.

Çağşak: “Çağşak” ilçede yer alan bir köyün adıdır. Anlatıldığına göre, geçmişte köyün ortasından çağlayarak akan bir dere geçmesi nedeniyle köye bu ad verilmiştir.

Abdi Köyü: “Abdi”, ilçede yer alan bir köyün adıdır. Kaynak kişilerden edinmiş olduğumuz bilgilere göre köye, Abdi Koca adlı kişinin adı verilmiştir

Dört Yol: “Dört Yol”, ilçede yer alan bir köyün adıdır. Köyün eski adı “Halaka” dır. Komşu köy Bağlıca’nın koyunlarını barındırmak için yaptıkları ağılların bulunduğu mevkide olması ve bu bölgeye Halka Ağıl adını vermeleri nedeniyle köyün ilk adı “Halka Köy” olduğu ve daha sonra adının “Halaka Köyü” olarak değiştiği ve sonuçta 1954 yılında Dört Yol Köyü olarak değiştirilerek bugünkü resmi adını aldığı belirtilmektedir; ancak ilçe halkı köy

adının yıllar önce değiştirilmiş olmasına rağmen “Halaka” adını kullanmayı tercih etmektedir.

Karasenir: “Karasenir”, ilçede yer alan bir kasabanın adıdır. Kasabanın adının [kuzey](#) anlamına gelen “kara” ve düz arazideki çıkıntı anlamına gelen “senir” kelimelerinin birleşmesinden türediği belirtilmektedir. Kasabanın ilçe merkezinin kuzeyinde kurulmuş olması bu kanaati güçlendirmektedir.

2.1.3. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Bitkilere Yönelik Ad Vermeler

Kozaklı İlçesinde yaptığımız alan gezilerinde yaptığımız görüşmeler sırasında herkes tarafından bilinen adlar dışında bitkilere farklı adlar da verildiğini gördük. Bu adlar ilçede genellikle yaşlılar tarafından kullanılmasına rağmen gençler tarafından da bilinmektedir.

Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz bitki isimleri şöyledir:

Domates: kırmızı

Havuç: pürçüklü

Patates: kumpür

Portakal: turunç

Ay çiçeği: şemşamer

Fasülye: pahla

Mantar: göbelek

Madımak: cacık

Kayısı Kurusu: çir

İncir: yemiş

Kuzukulağı: ekşime

2.1.4. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Hayvanlara Yönelik Ad Vermeler

İlçede hayvanlara verilen isimler, genel itibariyle herkes tarafından bilinen isimler gibi görünüyor olsa da, biz kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde, ilçede hayvanlara verilen farklı isimleri elde etmeye çalıştık ve gördük ki, kimi zaman hayvan isimlerinin verilişinde batıl inanışlar da etkili oluyor. Örneğin ilçede, yaşlı kadınlar baykuşu uğursuz bir hayvan olarak görmeleri nedeniyle adını dahi söylemekten kaçınıyorlar. Bunun sebebini ise “baykuş deme yoksa bayım bayım bayılırsın” şeklinde açıklıyorlar.

Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz hayvan isimleri şöyledir:

Baykuş: hacıkuşu
 Sincap: yirciörce
 Kaz: Böldü
 Köstebek: kösnü
 Kurt: canavar
 Cıvcıv: cücük
 Hindi: culuk
 Koyun: davar
 Fare: Sıçan
 Kaplumbağa: tosbağa
 Eşek: karakaçan
 Akrep: böyü

2.1.5. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Yemeklere Yönelik Ad Vermeler

Kozaklı ilçesi, diğer Anadolu illerinde de olduğu gibi zengin bir yemek kültürüne sahiptir. İlçede pancar, buğday ve üzüm gibi bitkiler yetiştirilmektedir. Yöre halkı da yetiştirdikleri bu bitkilerle yöreye has bazı yemekler ortaya çıkarmışlardır. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde gördük ki bazı yemekler, başka yörelerde yapılan ve ilçe yemekleriyle aynı adı taşıyan fakat farklı hammaddelerden oluşan yemeklerle ad bakımından benzerlik göstermektedir. Örneğin; “kuymak” kelimesi Karadeniz Bölgesinde mısır unu ile yapılan bir yemeğin adyken, aynı kelime Kozaklı ilçesinde bambaşka bir yemeğe ad olarak verilmiştir. Kimi zaman da ilçede yapılan bir yemek farklı yörelerde yapılan yemekle aynı olmasına rağmen ilçede farklı bir adla anılmaktadır.

İlçede “kuymak” adı verilen yemek doğum yapan kişiye götürülen yemeğin adıdır. Loğusa kadına, sütünü arttırması için tatlı bir yemek olarak kuymak yemeğinin götürülmesi ilçede –giderek azalmakla birlikte- bir gelenektir.

Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz yemek isimleri şöyledir:

Çirtme: Pancar ile yapılan bir yemeğin adıdır.

Cılbır: Yumurta ve yoğurtla yapılan bir yemeğin adıdır.

Döğme: Buğday ve kurutulmuş et ile yapılan bir yemeğin adıdır.

Buz Çorbası: Aşure şeklinde pişirilen ve soğuk olarak içilen bir çorbaya verilen addır.

Aside: Pekmez, un Ve yağ ile yapılan bir yemeğin adıdır.

Sütlü Çorba: süt ve düğürcük ile yapılan bir yemeğin adıdır. Düğürcü ise ilçede ince bulgura verilen addır.

Kuymak: Yufkanın ıslatılıp tereyağ ile kavrulması şeklinde yapılan yemeğin adıdır.

Tarhana: Kozaklı ilçesinde tarhana, süzme yoğurt ve yeşil mercimek, kuru fasulye, nohut gibi baklagillerin eklenmesi ile yapılan bir çorbanın adıdır. Diğer bölge ve yörelerde de tarhana ismine rastlanmaktadır; ancak ilçede yapılan tarhananın farkı kurutulmadan pişiriliyor olmasıdır.

Üzümleme: Yağ ve pekmez ile yapılan bir yemeğin adıdır.

Omaç: Yufka ve tereyağı ile yapılan bir yemeğin adıdır.

Mahzen: Yozgat'ta meşhur olan Arabaşı çorbası olarak bilinen çorbaya ilçede verilen isimdir.

Kömbe: Bir çeşit hamur işinin adıdır. Kuzine olarak bilinen sobaya, içerisinde kömbe pişirilmesi nedeniyle ilçede "kömbe sobası" adı verilmektedir.

Hedik: İlçede yaz aylarında buğdayların biçilmesinin ardından bulgur yapımı için buğday kaynatılmaktadır. Kaynatılan buğdaya ise "hedik" adı verilmektedir.

Ayrıca ilçde, yemeklerin olmazsa olmazı olan salçaya "pelvar", baharata da "zavil" adı verilmektedir.

SONUÇ

Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğini incelediğimiz bu çalışma ile ilçede ad verilirken nelere dikkat edildiği, ne gibi adlar seçildiği sorularına cevap aranmıştır.

Ad verme geleneği, Türk kültür tarihi boyunca önemli bir yere sahip olmuştur. Kişilere, yaşanan mekânlara, bitkilere, hayvanlara vb. verilen adlar gelişigüzel olarak seçilmemiştir. Bugün Kozaklı ilçesinde giderek azalmasına rağmen bu duyguyu görmek sevindiricidir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma ile Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğinin ne şekilde yaşatıldığı konusu irdelenmiştir.

Türk kültüründe ad verme geleneği, destan metinleri ve Türkiye’de ad verme geleneği üzerine yapılmış çalışmalar ışığında incelenmiş ve ad verme geleneğinin Kozaklı ilçesine ne şekilde yansıdığı konusu irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Kozaklı halkının kişilere ne gibi adlar verdiği konusu incelenmiş ve elde edilen malzeme doğrultusunda kişilere verilen adlar üzerinde bir sınıflandırma yapılmıştır. Kişi adlarının ardından Kozaklı ilçesinde kişilere verilen takma adlar üzerinde durulmuş, bu takma adların veriliş nedenleri belirtilmiş ve takma adlar elde edilen malzeme doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Hemen ardından, ad verme geleneğinin diğer bir unsuru olan sülalelere verilen takma adların neler olduğu ve adların veriliş nedenleri irdelenmiştir. İlçede, sülalelere ait takma adların pek çoğu yaşatılıyor olmasına rağmen, bazı sülalelere verilen takma adların veriliş nedenleri zamanla unutulmuştur.

İlçede yapılan alan gezilerinde sadece kişilere verilen adlar üzerinde durulmamıştır. Ayrıca ilçeye, ilçenin kasaba, köy ve mahallerine ne gibi adlar

verildiği konusu irdelenmiştir. Yaşanılan coğrafyaya ait adlandırmalar araştırılırken dikkat çekici olan nokta, kaynak kişilerin bir köyün veya kasabanın adı herhangi bir sebepten değiştirilmiş olmasına rağmen, şu an ki adından çok eski adını kullanmaları ve veriliş nedenleri araştırılırken de eski adının veriliş nedeni hakkında hemen herkesin bir yorum sahibi olmasıdır. Bu durum bizde, ilçede yer adlarına dair sonradan yapılan değiştirmelerin, üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen çok fazla benimsenmemiş olduğu izlenimini doğurmuştur. Bazı yer adlarının veriliş nedenleri ise zamanla unutulmuştur.

Ayrıca ilçede bitkilere, hayvanlara ve yemeklere ne gibi adlar verildiği konusu irdelenmiş ve yöreye özgü olan bazı adlandırmalar ile karşılaşılmıştır. Bu adlandırmaların neler olduğu çalışma içerisinde belirtilmiştir.

Bu çalışmayı hazırlamakta öncelikli amacımızın, Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğinin yansımalarının ne şekilde olduğunu görmek olduğunu daha önce belirtmiştik. Bunun yanında bir diğer amacımız da halkın ad verme konusu ile ne kadar alakadar olduğu ve bu konuya ne kadar önem verdiğini görmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda doğru kaynak kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Çeşitli yaş gruplarından olan kaynak kişilerle yapmış olduğumuz görüşmelerde ad verme konusuna olan ilginin genç nesle doğru azalmakta olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak genç neslin, kişilere, sülalere, yaşanılan yerlere vb. verilen adların veriliş nedeninin ne olduğu konusunda bilgi sahibi olmadığını gözlemledik.

Saha araştırmasında malzemenin toplanması esnasında, genel olarak malzemeyi derlemede kullanılan görüşme (mülakat) metodu tercih edilmiştir. Görüşme metodunda, sorulara cevap aranması ve doğru yönlendirme yapılmasının gerekli olması nedeniyle, görüşmeler sırasında yönlendirici konumda olunmuştur.

Ad verme geleneği ÷lkemizin zengin k÷lt÷r÷n÷n bir ÷rneğidir ve bu k÷lt÷r yaşatıldığı s÷rece vardır; ÷÷nk÷ ancak bu şekilde nesilden nesile aktarılabilir. Bu ÷alışmayla, ÷zelde Nevşehir'in Kozaklı i÷esinde yaşanmış ve yaşanmakta olan ad verme geleneğinin g÷n ışığına ÷ıkarılması, genelde ise; bu ve benzeri ÷alışmaların, T÷rk k÷lt÷r÷ndeki ad verme geleneğine katkı sağlaması ama÷lanmıştır.

KAYNAKÇA

ACIPAYAMLI, Orhan, “Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**. c.4, 1992, s. 1–15.

AYDIN, Ahmet, **Ağrı Civarında Kişi Adları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009 13 (1): 227-236.

COŞAR, Mevhibe, “**Trabzon’da Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme**”, TDAY, Belleten 1999, s. 27-40.

ERGİN, Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, Ankara, TDK Yayınları, 2006.

GÖKYAY, Orhan Şaik, **Dedem Korkud Kitabı**. İstanbul: Devlet Kitapları, 1973.

KARADEMİR, Fevzi, “Gaziantep’te Çocuklara Ad Verme Geleneği ve 2007 Yılında Verilen Adlara Ad Bilimsel Bir Yaklaşım”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2): 331-354 (2008).

KARAGÖZ, İlkur, “Samsun ve İlçelerinde Yemek Adları”, **Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildirileri, 1. Kitap**, Samsun 2006, s. 663 – 670.

KOŞAY, Hamit Z.- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir . “Türklerde Ad Verme ve Türk Adları”. **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**. c.8, s. 3301-3302, 1964.

MERT, Osman, “Kazak Türkçesi’nde Hayvan Adlarıyla Kurulan Atasözleri”, **Kazakistan ve Türkiye’nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu Bildirileri**, 2007, s.297-312.

NOYAN, Bedri, **AD Vermede Gelenekler** - Türkçe İnsan Adları Hakkında, Türk Kültürü XXI, 246, 1983, s. 638. (14) - 685 (61).

OY, Aydın, “Dede Korkut Kitabında Kahramanların Ad Almaları”, **Türk Dili Dergisi**, s.150-152, 1959

ÖGEL, Bahaeddin, **Türk Mitolojisi I**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.498-511, 2003.

_____, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını**, 46, 1988, s. 278.

ÖRNEK, Sedat Veyis, **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara. 1973.

_____, “Türk Folklorun Ad Seçme ve Ad Koyma”. **Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı**. İstanbul. 1975. s. 101–112.

ÖZKAN, İsa, “Bengü İzler”, Ankara: Pegem Yayınları, 2007.

RASONY, Laszlo, **Türklükte Kadın Adları**, TDAY Belleten, s.63, 1963.

SAKAOĞLU, Saim, “Çocuklara Ad Konulmasında Görülen Yenilikler”, **Türk Dili Dergisi**, s. 275-282, 1994.

SEYİDOĞLU, Mirali. “Bazı Abidelerde ve Halk Edebiyatı Numunelerinde Ad Koyma Âdetinin Kalıntıları Hakkında Mülâhazalar”. **Köz Dergisi**. Aktaran: Yavuz Akpınar. Sayı:3, s. 65–69. Şubat 1980.

TUNÇEL, Harun, **Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2000 s.23-34

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, **Türklerde Ad Verme Âdetleri**, HBH 81, 1938, s. 194-199.

YAKICI, Ali. Ankara **Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü Öğrencilerin Ad Almaları Üzerine Bir Değerlendirme**. Eğitimde-Bilimde-Haberde Sağlık Dergisi. 2000, 2, s.37-50.

YILDIRIM, Dursun, "Coğrafya'dan Vatan'a Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi", **Türk Adları Yer Sempozyumu Bildirileri**, (11-13 Eylül 1984); Ankara, 1984, s. 157-168.

YILDIZ, Naciye. **Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller**. Ankara: Gzi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1995.

_____. "Manas Destanı'nda Yer Alan Erkek İsimleri Üzerinde Bir Değerlendirme". **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**. Ankara: 1998. s. 307–312.

YURT ANSİKLOPEDİSİ, Türkiye, İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını, İstanbul, Anadolu Yayınları, 1982, C:8, s.6073.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak Kişi: 1

Adı Soyadı: Mustafa Şen

Doğum Yılı ve Yeri: 1959, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 18.07.2009, 13.15

Kaynak Kişi: 2

Adı Soyadı: Kemal Şen

Doğum Yılı ve Yeri: 1939, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 13.08.2009, 14.30

Kaynak Kişi: 3

Adı Soyadı: Hazma Demir

Doğum Yılı ve Yeri: 1932, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 10.08.2009, 20.10

Kaynak Kişi: 4

Adı Soyadı: Gökhan Özkan

Doğum Yılı ve Yeri: Kozaklı

Mesleği: Öğretmen

Görüşme Tarihi: 18.10.2008, 12.15

Kaynak Kişi: 5

Adı Soyadı: Hatice Şen

Doğum Yılı ve Yeri: 1939, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 13.08.2009, 14.30

Kaynak Kişi: 6

Adı Soyadı: Abdi Neslihanoglu

Doğum Yılı ve Yeri: 1950, Kozaklı

Mesleği: Esnaf

Görüşme Tarihi: 19.08.2009, 18.40

Kaynak Kişi: 7

Adı Soyadı: Mehmet Ünlü

Doğum Yılı ve Yeri: 1973, Kozaklı

Mesleği: Şöför

Görüşme Tarihi: 18.01.2010, 10.20

Kaynak Kişi: 8

Adı Soyadı: Ümit Nazlı

Doğum Yılı ve Yeri: 1977, Kozaklı

Mesleği: Operatör

Görüşme Tarihi: 19.01.2010, 14.15

Kaynak Kişi: 9

Adı Soyadı: Cemal Yüksel

Doğum Yılı ve Yeri: 1960, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 19.01.2010, 14.15

Kaynak Kişi: 10

Adı Soyadı: Yahya Altaş

Doğum Yılı ve Yeri: 1951, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 20.02.2010, 12.35

Kaynak Kişi: 11

Adı Soyadı: İbrahim Demir

Doğum Yılı ve Yeri: 1950, Kozaklı

Mesleği: Muhtar

Görüşme Tarihi: 20.02.2010, 13.40

Kaynak Kişi: 12

Adı Soyadı: Zülbiye Erol

Doğum Yılı ve Yeri: 1956, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 17.02.2010, 16.05

Kaynak Kişi: 13

Adı Soyadı: Yeter Irmak

Doğum Yılı ve Yeri: 1967, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 17.02.2010, 16.15

Kaynak Kişi: 14

Adı Soyadı: Nezahat Yüksel

Doğum Yılı ve Yeri: 1968, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 17.02.2010, 16.40

Kaynak Kişi: 15

Adı Soyadı: Zülbiye Doğan

Doğum Yılı ve Yeri: 1958, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 17.02.2010, 17.00

Kaynak Kişi: 16

Adı Soyadı: Hüsamettin Ünsal

Doğum Yılı ve Yeri: 1953, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 21.02.2010, 09.40

Kaynak Kişi: 17

Adı Soyadı: Yüksel Yağmur

Doğum Yılı ve Yeri: 1950, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 21.02.2010, 13.50

Kaynak Kişi: 18

Adı Soyadı: Mesut Yağmuroğlu

Doğum Yılı ve Yeri: 1964, Kozaklı

Mesleği: Sarraf

Görüşme Tarihi: 22.02.2010, 11.25

Kaynak Kişi: 19

Adı Soyadı: Cumali Gürbüz

Doğum Yılı ve Yeri: 1953, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 18.08.2009, 18.50

Kaynak Kişi: 20

Adı Soyadı: Mehmet Aydın

Doğum Yılı ve Yeri: 1940, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 18.08.2010, 17.40

Kaynak Kişi: 21

Adı Soyadı: şükran Bülül

Doğum Yılı ve Yeri: 1952, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 20.01.2008, 13.40

Kaynak Kişi: 22

Adı Soyadı: Mualla Güven

Doğum Yılı ve Yeri: 1970, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 20.01.2008, 14.00

Kaynak Kişi: 23

Adı Soyadı: Rafet Taşdemir

Doğum Yılı ve Yeri: 1945, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 01.02.2010, 13.00

Kaynak Kişi: 24

Adı Soyadı: şerafettin Güven

Doğum Yılı ve Yeri: 1927, Kozaklı

Mesleği: Emekli

Görüşme Tarihi: 03.02.2010, 15.30

Kaynak Kişi: 25

Adı Soyadı: Nejat Başer

Doğum Yılı ve Yeri: 1957, Kozaklı

Mesleği: Çiftçi

Görüşme Tarihi: 03.01.2010, 14.20

Kaynak Kişi: 26

Adı Soyadı: Fazlı Doğan

Doğum Yılı ve Yeri: 1954, Kozaklı

Mesleği: Çiftçi

Görüşme Tarihi: 03.02.2010, 13.10

Kaynak Kişi: 27

Adı Soyadı: Hüsne Şen

Doğum Yılı ve Yeri: 1963, Kozaklı

Mesleği: Ev Hanımı

Görüşme Tarihi: 12.08.2009, 20.10

Kaynak Kişi: 28

Adı Soyadı: Korkmaz Mert

Doğum Yılı ve Yeri: -, Kozaklı

Mesleği: Ziraat mühendisi

Görüşme Tarihi: 12.04.2010, 14.10

Kaynak Kişi: 29

Adı Soyadı: Feridun Türkmen

Doğum Yılı ve Yeri: 1954, Kozaklı

Mesleği: -

Görüşme Tarihi: 12.04.2010, 10.10

EKLER

Resim I: Kozaklı-Merkez

Resim II: Kozaklı-Merkez

Resim III: Karahasanlı Kasabası

Resim IV: Kanlıca Kasabası

Resim V: Abdi Köyü

Resim VI: Dört Yol Köyü

Resim VII: İmran Köyü

Resim VIII: Karasenir Kasabası

Resim IX: Kalecik Kasabası

Resim X: Kızılkoyunlu Mahallesi

Resim XI: Bağlıca Mahallesi

Resim XII: Solda Çap Tevfik(Tevfik Rebay) ve Sağda Kulaklı(Ali İhsan Güven)

ÖZET

DEMİR, Hilal. Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği, Yüksek Lisans, Ankara, 2010.

Türk Kültürünün önemli unsurlarından ad verme geleneği, aynı kültür dairesinde yaşayan bireylerin tercihlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Türkiye'deki ad verme geleneğine bakıldığında, bazı törenler ve ad vermeye dayalı bazı inanışlar etkisini yitirmesine rağmen, hâlâ günümüzde devam eden bazı gelenekler mevcuttur. Benzer durum Kozaklı ilçesi için de geçerlidir.

Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği, kişilere ve sülalelere verilen adlarla kültürün ayrılmaz bir ögesi halini almış ve bu adlar kuşaktan kuşağa aktararak adeta bir kültür taşıyıcılığı görevini üstlenmiştir.

Bu çalışmayla, Kozaklı'da ad verme geleneğinin ne şekilde varlığını sürdürdüğü tespit edilmiştir. Adların veriliş amacı, ad vermelerin hangi değerler göz önünde bulundurularak yapıldığı, ad verme geleneği bağlamında yaşanan coğrafyaya, kişilerin günlük hayatta karşılaştıkları bitkilere, hayvanlara ve yemeklere ne gibi adlar verdiği, bu adlandırmada ilçede yaşayanların sosyal, kültürel anlayışlarının etkisi burada tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1. Kozaklı, 2. Ad verme, 3. Kültür, 4. Gelenek, 5. Birey

ABSTRACT

DEMİR, Hilal. Giving Name Tradition has been Started in Nevşehir Kozaklı, Master Thesis, Ankara, 2010.

The tradition to name the most important element of Turkish culture, the culture of individuals who live in apartments, depending on their preferences are shaped. Looking at the giving name traditions in Turkey, to name some ceremonies and beliefs based on the effect of losing some, although still continuing today, there are some traditions. Kozaklı is also true for districts with similar situations.

Kozaklı with tradition in the district to name the person with the given name and family culture has become an integral element, and these names will be transmitted from generation to generation and has served as almost a cultural trait.

With this study, how the tradition of giving name Kozaklı was determined to survive. Name issuance purposes, names to which the values considered the done, the giving name traditions in the context of the living geography, people's daily life faced by the plants, animals and eat what names like his, giving names of people living in towns in the social, cultural understanding of the effects discussed here

Key Words: 1. Kozaklı, 2. Give a Name, 3. Culture, 4. Tradition, 5. Individual